

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ
ORTAK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İLKOKULLARDA EĞİTİM RİTÜELLERİNİN
DEĞİŞİMİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Serap TETİK KORKMAZ

İstanbul
Ocak - 2020

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ
ORTAK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İLKOKULLARDA EĞİTİM RİTÜELLERİNİN
DEĞİŞİMİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Serap TETİK KORKMAZ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Yusuf ALPAYDIN

İstanbul
Ocak - 2020

TEZ ONAYI

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Doç. Dr. Yusuf ALPAYDIN

Üye Dr. Öğretim Üyesi Ali ÖZDEMİR

Üye Doç. Dr. Ahmet AVCI

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Ömer ÇAHA
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “İlkokullarda Eğitim Ritüellerinin Değişimine İlişkin Öğretmen Görüşleri” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Serap TETİK KORKMAZ

ÖNSÖZ

İlkokul çağı, hayatımızın ilklerini yaşadığımız, unutulmaz anılar bırakan en güzel zamanlarımızdır. Buradaki izler gelecekte özlem duyularak hatırlanmaya devam ederler. Bu çalışmada öğretmenlerimizin meslek hayatı haricinde kendi ilkokul deneyimlerini de aktarmasıyla, ilkokullardaki ritüellerin değişimleri ilk ağızdan ve en doğru şekilde belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmamdaki tüm aşamalarda bana yardım eden tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Yusuf ALPAYDIN'a, eğitim alanında bize değer katan sevgili hocamız Prof. Dr. Münevver ÇETİN'e, yardımlarını esirgemeyen anabilim dalı başkanımız sayın Dr. Öğr. Üyesi Kamil Arif KIRKIÇ'a, tüm hayatım boyunca benden manevi desteğini esirgemeyen annem Pakize TETİK'e ve aileme teşekkür eder, sevgilerimi sunarım.

Ders hocam dışında yüksek lisans araştırmam boyunca benden desteğini esirgemeyen tüm arkadaşlarıma da teşekkürü bir borç bilirim.

Serap TETİK KORKMAZ

ÖZET

İLKOKULLARDA EĞİTİM RİTÜELLERİNİN DEĞİŞİMİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

Serap TETİK KORKMAZ

Yüksek Lisans, Eğitim Yönetimi ve Denetimi

Tez danışmanı: Doç. Dr. Yusuf ALPAYDIN

Ocak-2020, 85 Sayfa

Çalışmanın amacı, ilkokullarda eğitim ritüellerinin değişimlerine ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden, fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Çalışma grubu 2019-2020 Eğitim yılı ilk döneminde İstanbul ilinin Kartal, Sultanbeyli, Kadıköy ve Maltepe ilçelerinde, MEB'e bağlı resmi ilkokullarda görev yapan 18 sınıf öğretmeninden meydana gelmektedir. Bu hedefe ulaşmak üzere; yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla katılımcıların görüşleri alınmıştır. Araştırmacı tarafından bizzat okullara gidilerek yapılan görüşmelerde 18 kişiden 11 kişi ses kaydı ile görüşme yapmaya gönüllü olmuş, diğer 7 öğretmen not alma yöntemi ile görüşmelerinin kayıt altına alınmasına izin vermişlerdir. Araştırmada ne gibi gruplamaların oluştuğunu belirleme için açık kodlama kullanılmıştır. Gruplandırma tamamlandıktan sonra elde edilen veriler betimsel analizle yorumlanmış ve içerik analizleri yapılarak yorumlar detaylandırılmıştır.

Araştırma sonucunda okul ritüellerinin birleştirici, ayrıştırıcı, geçiş, başlangıç-bitiş ile ritüellerin değişimine ilişkin olumlu ve olumsuz görüşler ortaya çıkmıştır. Katılımcıların görüşleri genelde pozitif yönde olmuştur. Negatif görüş belirtmekten mümkün olduğunca kaçınmışlardır. İçerik Değişimi, Yapısal Değişim ve Militarist Öğelerin Azalması şeklinde kategoriler biraraya getirilerek 'Ritüellerin Değişimine İlişkin Görüşler' başlığı altında toplanmış ve değişimlere ilişkin öğretmen görüşleri bu kısımda ayrıca belirtilmiştir. Değişimlere ilişkin genel manada olumlu görüş bildirilmiş, eski sistemde kullanılan ritüellerin olumlu yönlerinin yeni eğitim içeriklerine eklenmesinin uygun olacağı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Okul Kültürü, Ritüel, Eğitim Ritüelleri.

ABSTRACT

TEACHERS VIEWS ON THE CHANGES OF EDUCATION RITUALS IN PRIMARY SCHOOLS

Serap TETİK KORKMAZ

Master, Educational Administration and Supervision

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Yusuf ALPAYDIN

January-2020, 85 Pages

The aim of the study was to determine teacher views on the changes of educational rituals in primary schools. One of the qualitative research methods, phenomenology pattern was used in the research. The working group consists of 18 classroom teachers working in public primary schools in Kartal, Sultanbeyli, Kadıköy and Maltepe districts of Istanbul province during the first semester of the 2019-2020 school year. In order to achieve this goal, the opinions of the participants were obtained through a semi-structured interview form. 11 people from 18 people volunteered to interview by voice recording and 7 other teachers allowed their interviews to be recorded by note-taking method. The analysis of the data was done by means of descriptive analysis. Open coding was used to determine what groupings occurred in the study. After the grouping was completed, the data obtained were interpreted with descriptive analysis and the comments were detailed by making content analyses.

As a result of the research, positive and negative views on unifying, decomposing, crossing, starting-ending and changing rituals of school rituals have emerged. Participants' views were generally positive. They avoided expressing negative views as much as possible. Content change, structural change and the reduction of militaristic elements are grouped together into categories under the heading 'views on the change of rituals' and teacher views on the changes are also stated in this section. Positive views on the changes were expressed in the general sense and it was revealed that it would be appropriate to add the positive aspects of the rituals used in the old system to the new educational content, descriptive analysis was done.

Key Words: Culture, School Culture, Ritual, Educational Rituals.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
BİRİNCİ BÖLÜM	
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Amaç.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Varsayımlar.....	5
1.5. Sınırlılıklar.....	5
1.6. Tanımlar.....	5
İKİNCİ BÖLÜM	
LİTERATÜR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	7
2.1. Kültür	7
2.1.1. Kültürün Özellikleri.....	8
2.1.2. Kültürün Çevreyle İlişkisi.....	8
2.2. Eğitim.....	10
2.2.1. Kültür ve Eğitim İlişkisi.....	11

2.3. Okul İklimi, Kültürü ve Değişim	15
2.3.1. Okul İklimi.....	15
2.3.2. Okul Kültürü.....	16
2.3.3. Kültürel Değişim.....	18
2.4. Ritüel.....	20
2.4.1. Ritüel Çeşitleri	23
2.4.1.1. Birleştirici Ritüeller	24
2.4.1.2. Ayrıştırıcı Ritüeller.....	26
2.4.1.3. Başlangıç-Bitiş Ritüelleri	27
2.4.1.4. Geçiş Ritüelleri.....	28
2.5. Ritüellerin Okul Kültürü İçerisindeki Yeri Ve Önemi.....	30
2.6. Ritüel Konusu İle İlgili Yapılan Araştırmalar.....	34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	36
3.1. Araştırmanın Yöntemi	36
3.2. Araştırma Deseni	36
3.3. Çalışma Grubu.....	37
3.4. Verilerin Toplanması	39
3.5. Verilerin Analizi	41

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR.....	43
4.1. Okul Ritüelleri	45
4.1.1. Resmi Törenler ve Kutlamalar.....	45
4.1.2. Belirli Günler ve Haftalardaki Anma ve Kutlamalar	46
4.1.3. Bayrak Törenleri	47
4.1.4. Sınıf Kuralları	47
4.1.5. Okul Kuralları.....	48
4.1.6. Sosyal Etkinlikler.....	49
4.1.7. Uyum Haftası.....	50
4.1.8. Okuma Bayramı	51

4.1.9. Mezuniyet Töreni.....	52
4.1.10. İstiklal Marşı.....	53
4.1.11. Selamlaşma	54
4.1.12. Vedalaşma.....	55
4.1.13. Okul Forması	56
4.1.14. Günlük Kıyafet	57
4.1.15. Tören Kıyafetleri.....	58
4.1.16. Okul Arması.....	58
4.1.17. Okul Flaması.....	59
4.1.18. Okul Marşı	59
4.2. Ritüellerin Değişimine İlişkin Görüşler	60
4.2.1. Törenlerde Yabancı Müziklerin Kullanımının Artması.....	61
4.2.2. Etkinliklerin Benzeşmesi	62
4.2.3. Tören Sürelerinin Kısalması	62
4.2.4. Kutlama Zamanlarında Esneklik.....	63
4.2.5. Etkinliklerin Ölçeğinin Küçülmesi	64
4.2.6. Veli Katılımlarının Artması	65
4.2.7. Andımızın Kaldırılması	66
4.2.8. Bando Takımı ve Geçit Törenlerinin Kaldırılması	67

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	68
5.1. Tartışma	68
5.2. Sonuç	72
5.3. Öneriler	74
5.3.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	74
5.3.2. Uygulamaya Yönelik Öneriler	74
KAYNAKÇA	76
EKLER.....	81
ÖZGEÇMİŞ.....	85

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcılara Ait Kişisel Bilgiler	38
Tablo 2. Katılımcı Görüşlerine Göre Sınıflandırılmış Okul Ritüelleri	44
Tablo 3. Ritüel Değişimlerine İlişkin Kategoriler ve Kodlar	60

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Kùltür Piramidi.....	12
Şekil 2. Eğitim - Kùltür İlişkisi	13
Şekil 3. 23 Nisan kutlama talimatı	25

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt.	: Aktaran
Bknz	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
s.	: Sayfa
vd.	: Ve Diğerleri
vb.	: Ve Benzeri
vs.	: Ve Saire

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde; problem, amaç, araştırmanın önemi, varsayımlar, sınırlılıklar, tanımlar bölümlerine yer verilmiştir.

1.1. Problem

Kültür, yaşantımızın içinde yer almakla birlikte, toplumları da birbirinden ayıran en önemli değişken olma özelliğini göstermektedir. Öğrenilerek devamındaki kuşaklara aktarılmaktadır (Celep, 2007). Kültür tanımlarından yola çıkılarak; kültürün öğrenilen, saklanan, öğretilen ve eğitim yolu ile yeni kuşaklara aşılana bir içerik olduğundan bahsedebiliriz. Kültür unsurları, uyumlu ve bütün halindedirler. Fakat kültürlerin tamamıyla bütünleşmiş sistemler olduğu kabul edilemez. Doğal ve sosyal değişkenlerin varlığı ile, hiçbir kültürel sistemde bütünleşme mümkün değildir. Çünkü kültür aynı anda iç ve dış faktörlerin birlikte var olmaları ile değişir (Yüksel, 1997).

Her toplumda olduğu gibi Türklerin de kendine has bir kültürü vardır; ancak Türk kültürü zenginliği ve köklü tarihi açısından bir çok toplumdan ayrılmaktadır. Ortak kültürün özellikleri halk müziklerinde, mutfaklarında, düğün geleneklerinde, çocuk eğitiminde vs. görülebilir (Gül, 2007). Kültür; insan, toplum, kültürel içerik ve eğitim süreci temel değişkenlerin ve tüm bunlar arasındaki karışık ve karşılıklı ilişkilerin bütünüdür (Güvenç, 1970). Sürekli olarak artan gelişme ve bilgilerin bireylere öğretilmesi için yeni kurumlara gerek duyulmuştur. Bu gelişmelerin sonunda öğretim kurumları olarak “okullar” ortaya çıkmışlardır (Yüksel, 1997). Okul, toplumdaki kültürel mirası aktararak, kültürel süreklilik için çalışır. Ve kültürel değişimi yönlendirerek kültürü yeniden şekillendirir (Güvenç, 1997).

İlköğretim çocuğun sosyal ve duygusal yaşamına katkı sağlayan bir öğretim basamağıdır. Bu dönemde öğretmenler; çocuğun bilgi becerisinin yanı sıra kişilik gelişimlerinde de anne babadan sonra gelen anahtar kişilerdendir. Bu öğretmenin davranışlarıyla da ilgili bir durumdur. Öğrencilerin öğrenmeleri sadece sınıf içi etkinliklerle sınırlı kalmadan, sınıf dışı ve okul dışı etkinliklerle de gelişimlerini olumlu yönde sağlayabilirler. Dünya koşulları değiştikçe hiç şüphesiz eğitim de bu değişimle şekillendirilmek zorundadır (Oktay ve Polat Unutkan, 2007).

Eğitim ritüelleri anlamsal kültürün aktarılması sırasında karşımıza çıkar. Fakat sadece ritüeller yeterli değildir. Kültür aktarımında ritüellerin olduğu kadar müfredat ve ders kitaplarının da payı vardır. Ritüeller devlet ve otorite ile öğrenci arasındaki hiyerarşik konumu belirler. Üstelik millet ve devlet gibi soyut nesnelere karşı fark etmeden ve direnmeden duygusal bağını sağlar. Bunun sonucunda okulda zorla değil kendi rızasıyla, sadakatle itaat eder. Bu konuda ritüellerden fazlaca yararlanılmaktadır (Meşeci Giorgetti, 2016).

Okullar ülkenin kaliteli şahıslar yetiştirme düzeninin en önemli parçalarıdır. Toplumun tüm tabakalarında saygı duyulan kaliteli şahsiyetlerin yetişme ortamlarıdır. Okullar etkinlikleri, kültür özelliklerini ve yakın özellikleri içlerinde barındırırlar. Okulları başka kurumlardan farklı kılan özellik kültüre önem vermeleridir. Çünkü okullar kültürlerin üretildiği ve aktarıldığı kurumlardır (Çağlayan, 2006). Kültür soyut bir şey olup, bunun dışına çıkamayacağına göre, somut olanda kendisini göstererek, dile getirebilir; çeşitli ritüellerde, eserlerde, farklı üretimlerde, resimde, müzikte ve sanatta ortaya çıkabilir (Köktürk, 2017).

Okul ritüelleri zamana ve mekana göre sınıflandırılabilir. Mekana göre sınıf içi ritüeller veya sınıf dışı ritüeller bu tanıma örnek olabilir. Zamana göre, günlük, haftalık-aylık veya yıllık ritüeller olarak da sınıflama yapılabilir. Örneğin her sabah veya öğle saatinde öğrencilerin okul bahçesinde sıraya girmesi, hafta başı ve sonunda yapılan İstiklal Marşı töreni, sınıf içinde ders başında öğretmen geldiğinde öğrencilerin ayağa kalkması gibi okul içi ritüeller gözlenebilir (Alğan, 2014).

Modern devletlerde ritüeller farklı eğitim kademelerindeki sabah okula başlangıç törenlerinde, milli marş törenlerinde, saygı duruşlarında, tüm kademelerdeki bayrak törenleri ve resmi bayramlarda, özel sebepli törenlerde, anma törenlerinde karşımıza çıkar. Anlamsal kültürü aktarıırken de önemli ritüeller vardır. Çünkü bu sebeplerle kurumsal birlik ve beraberlik oluşur ve otoritenin işlevini gücünü gösteren semboller topluluğu oluşur (Akyol, 2009).

Eğitim kurumlarında fark ederek ya da etmeden uyguladığımız ve içerisinde ritüel anlamlar gizlenen davranış, etkileşim, oturma ve giyim düzenlerinin tarihi bir geçmişleri vardır. Farklı anlamları olsa da bu ritüeller, genellikle içinde buldukları sistem içerisinde kişileri birbirlerinden ayırmaya, kutsal olmayanla-olanı hiyerarşi olarak yerine getirmeye ve meşrulaştırmaya hizmet eder (Meşeci, 2007).

Başlama ve bitiş törensel dünyanın sınırlarıdır. Törene katılanlar, tören başladığında kendine özgü müzik ve komut ile davranışları yönlendirir ve zamansal değişimi başlatırlar. Okul hayatında bitiş törenleri, kişinin içinde bulunduğu sınıf ve okuldan geçici ya da sürekli ayrıldığı zamanlarda düzenlenir. Öğretim yılı sonu, geçici bir ayrılık halindedir. Türkiye’de ilkokullar öğretim yılı bittiğinde ‘Ders Yılı Kapanış Töreni’ yaparlar. Okul hayatından sürekli bir ayrılık yaşandığında ise; mezun törenleri düzenlenir (Şişman vd., 2011).

Geçiş dönemleri kişilerin yaşamında, bir durumdan, statüden, rolden bir başkasına geçmeyi belirten aşamalardır. Bu durum toplum ve kültüre göre değişmektedir. Aynı kültürde de farklı inanışlara ve ya bölgelere ait geleneklerinin farklılaşmasına göre değişiklik gösterir. Geçmişten bugüne hemen hemen tüm toplumlar bu dönemlere çok önem vermişlerdir (Özmen, 2015).

Günümüzde okul toplum mitinin kaynağı ve mitin zıtlarının kurum haline getirilmesiyle mit ve gerçek arasındaki uyumsuzluğu ortaya çıkaracak ve saklayacak olan bir ayinle ilgili yeridir. Bugün okul sistemleri ve bilhassa üniversite mitinin eleştirilmesi için fazlaca imkan ortaya çıkmakta ve kurumsal karışıklıklara karşı olarak isyanın bir şart olduğu belirtilmektedir. Sadece merkez toplum ritüellerinin ve bunların yapısını bozmak ve farklılaştırmak şartıyla radikal bir değişim yaşanabilir (Illich, 2018).

Kültürün geçmişten gelen aktarımları ile birlikte değişime uğraması, alt ögesi olan ritüellerin de etkilemektedir. Dolayısı ile okul ritüelleri de eğitim uygulamaları içeriklerinin değişimlerinden etkilenerek, zaman içerisinde farklılaşmaktadır.

Bu bağlamda kültür, okul kültürü ve ikliminden hareketle, okul ritüellerinin eğitim sistemi içerisinde var oluşu ve ilkokullardaki eğitim ritüellerinin değişimlerine dair ilkokul öğretmenlerinin görüşleri, bu çalışmaya konu olmuştur.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın amacı; ilkokullarda eğitim ritüellerinin değişimine ilişkin ilkokul sınıf öğretmenlerinin görüşlerini belirlemektir.

Araştırma Soruları

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. İlkokullarda rastlanan ritüeller nelerdir?
2. Öğretmenler, ritüelleri nasıl tanımlamaktadır (birleştirici, ayrıştırıcı vb.)?
3. Öğretmen görüşlerine göre ilkokullarda zamanla eğitim ritüellerinde ne gibi değişiklikler yaşanmaktadır?
4. Öğretmenler, ilkokullardaki ritüellerin değişimini nasıl yorumlamaktadır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Eğitimin yönlendiricisi ve uygulamacısı statüsündeki öğretmenlerin değişimleri gören, sonuçları hakkında bilgi sahibi olan, geçmişteki uygulamaları bilen kişiler olduğu kaçınılmaz bir gerçektir. Bu yüzden günümüzde eğitim uygulamalarındaki demokratik yapı sayesinde eğitim programlarının oluşturulmasında, değiştirilmesinde ve yeniden düzenlenmesinde öğretmenlerin görüşlerine önem verilmektedir. Bu çalışma, ritüel değişimleri konusunda yapılacak olan okul araştırmalarına kaynak olması bakımından, önemlidir.

Eğitim sisteminde ritüeller, daha çok ortaöğretim kurumlarında ve temel eğitime bağlı olan ilkokullarda ortaya çıkmaktadır. Farkında olmayarak uygulanan eğitim ritüelleri, değerlerimizi aktardığından okul kültürü içerisinde büyük bir önem arz etmektedir.

1.4. Varsayımlar

- 1) Görüşmeye katılan ilkokul öğretmenlerinin, soruları anlayarak ve gönüllü olarak cevap verdikleri düşünülmektedir.
- 2) Araştırmadaki bulgular, ilkokul öğretmenlerinin gerçek ve samimi görüşlerini göstermektedir.

1.5. Sınırlılıklar

- 1) Görüşmeler yarı-yapılandırılmış görüşme formundaki sorularla sınırlıdır.
- 2) Görüşmeler, İstanbul İlinin Sultanbeyli, Kartal, Kadıköy ve Maltepe ilçelerindeki ilkokullarda görev yapan ve görüşmeyi kabul eden 18 sınıf öğretmeni ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Kültür: Evrimle ve sosyal temaslarla edinilmiş, bir millete ait renk ve damgayı taşıyan manevi ve maddi, hızlı veya ağır şekilde değişim gösteren, sosyal değerler bütünüdür (Arvasi, 2015).

Okul Kültürü: En geniş anlamda öğretmen, yönetici, öğrenci, veli gruplarınca paylaşılan; değerler, semboller, normlar, anlamlar vb. kültürel öğeleri kapsar (Çiğdem, 2009).

Ritüel: Uygun anlarda yerine getirilen ve sembollerin de kullanılabildiği, sık tekrar edilen bir davranış modelidir (Seyrek, 2018).

Eğitim Ritüeli: Okullarda eğitim içerikli olarak yapılan, törensel etkinlikler, rutin davranışlar ve sembollerdir (Meşeci, 2007).

İKİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu kısımda kültür ve eğitimin ne oldukları ve aralarındaki ilişki belirtilmiştir. Ritüel olgusu ve çeşitlerinden bahsedilmiştir. İlkokullarda uygulanmakta olan ritüellere değinilerek, son yıllarda eğitim ritüellerinde yaşanan değişiklikler açıklanmıştır. Ayrıca ritüel konusunda yapılan araştırmalar hakkında bilgi verilmiştir.

2.1. Kültür

Her topluluk kendine özgü bir kültüre sahiptir. Literatürde kültürle alakalı bir çok farklı tanımlara rastlanmaktadır (Tezcan, 1996). Bazıları şunlardır:

1. Kültür; insanların çevrelerine uyum sağlaması için ortaya çıkardıkları maddi ve manevi ürünlerin tümüdür.
2. Sosyolojideki anlamı ile kültür; insanların kazandıkları ve çeşitli yöntemlerle (eğitim, öğretim, hukuk vb) birbirlerine ve diğer kuşaklara aktardıkları maddi öğeleri ve bilim ve sanattaki alışkanlıkları, inanç ve değerleri tanımlamaktadır.
3. Kültür; insanların tarihi ve toplumsal gelişim içinde ürettikleri somut ve soyut olan tüm öğelerdir (Ozankaya, 1986).
4. Kültür; önceki toplumlardan aktarılan ya da karşılıklı iletişim sonucu oluşan ve aktarılan bütün ekonomik, dini, siyasi, dil, felsefe, töre, inanç ve tutumları konu edinen maddi ve manevi değerlerin toplamıdır (Küçükahmet vd., 2000: 64).
5. Kültür, yaşantımızın içinde yer almakla birlikte, toplumları da birbirinden ayıran en önemli değişken olma özelliğini göstermektedir. Kültür, öğrenilerek devamındaki kuşaklara aktarılmaktadır (Celep, 2007).

Yukarıdaki kültür tanımlarından yola çıkılarak; kültürün öğrenilen, saklanan, öğretilen ve eğitim yolu ile yeni kuşaklara aşılana bir içerik olduğundan bahsedebiliriz (Yüksel, 1997).

2.1.1. Kùltürün Özellikleri

Kùltür nedir, ne değildir anlamak için onun bazı özelliklerini ve ilkelerini açıklamamız gereklidir. (Yüksel, 1997, s. 66). e göre kùltürün özellikleri Şu şekildedir:

- 1) **Kùltür öğrenilir:** İçgüdüsel ve kalıtsal değildir. Her birey yaşantısı içinde bu alışkanlıkları kazanır.
- 2) **Kùltür sürekli ve tarihidir:** Hayvanlar da öğrenme yeteneği vardır. Öğrenirler ancak kazandığı alışkanlık ve öğrendiği yeni bilgileri tümüyle yavrusuna aktaran yegane varlık insandır. Bir köpek bazı davranış ve becerileri kazanarak evcilleŐtirilebilir, bazı davranış ve becerileri öğrenip kazanabilir. Fakat köpek bunları kendi yavrularına öğretmez. Kùltür denildiği zaman akla ilk gelen törelerdir. Kùltürün sürekliliğini sağlayan unsurlar gelenek ve göreneklerdir.
- 3) **Kùltür toplumsaldır:** Kùltür değerleri, örgütlenen birlik, grup ya da toplumlarda yaşayan insanların oluşturduğu unsurlardır ve ortaklaşa paylaŐılırlar.
- 4) **Kùltür bütünleŐtiricidir:** Kùltür unsurları, uyumlu ve bütün halindedirler. Fakat kùltürlerin tamamıyla bütünleşmiş sistemler olduğu kabul edilemez. Doğal ve sosyal değişkenlerin varlığı ile, hiçbir kùltürel sistemde bütünleşme mümkün değildir. Çünkü kùltür aynı anda iç ve dış faktörlerin birlikte var olmaları ile değişir.

2.1.2. Kùltürün Çevreyle İlişkisi

Kùltür tanımlarında kùltürün; sosyal, bilişsel, teknolojik ve psikolojik boyutlarından bahsedilir. Bu şekilde kùltür unsurlarıyla ilgili sınıflama yapılır. Kùltürler; değerler, semboller, teknoloji ve dil gibi unsurlardan oluşur. Kùltür, toplumsal, manevi ve maddi unsurlardan meydana gelir. Diğer bir deyişle; davranıŐsal, bilişsel teknik ve manevi unsurlar veya davranış, anlam ve teknik şeklinde sınıflama yapılır. İnsanların zihinlerinin meydana getirdiği değer ve inançlar, eylem ve davranışlar, her türlü maddi ürünler, teknik ve aletler, kùltür konuları dahilindedir (Şişman M. , 2010).

Kültür ne olduğunu ifade eden ve dıştaki karşılığını teşkil eden, belli ve apaçık şeyler olmadığına, gösterilenler de birtakım ritüellerden ibaretir. Kültür olgusunun; şarkı-türkü ve mutfak alışkanlıklarına, birtakım toplumsal olaylarda gösterilen bazı davranışlara, halı-kilim motifine yani folklorik ürün ve eylemlere denk bir şey olduğu düşünülürse, toplumun tüm varolma sebeplerinin, benzerlik ve farklılıklarının temelindeki ortaklığa açıklama getirilemez. Bir coğrafyaki ortak yönlerin kaynağı ve niteliğini keşfetme çabası, folklorik araştırmadan farklı bir etkinliktir. Genelde kültür dediğimiz şey ya da davranış, nesnel üretim yada sözlü üretimdir. Oysa onların tümü kültürün dışı yansıyan halidir. Kültür kendisini, o davranış ya da esere biçim vermekte gösterir (Köktürk, 2017).

Sosyal bilimciler kültür terimini kullanırken, günlük konuşmalardan daha az kısıtlayıcı olduğundan söz ederler. Sosyal bilimde kültür, toplumda biyolojik değil, toplumsal araçlarla aktarılan her şeydir. Fakat bazen kültürün yaygın kullanımı bir tek sanatla sınırlı kalır. Kimi hayvan davranışçıları bazı maymunların da kültüre yetenekleri olduğunu savunmalarına rağmen, kültür insanların öğrenilmiş ve sembolik yönlerini aktaran genel bir tanımdır (Seyrek, 2018). Kültür; sosyal antropoloji, sosyal psikoloji, sosyoloji, tarih ve etnoloji gibi sosyal bilimlerin ortaklaşa değindiği bir konudur (Sezgin, vd., 2014).

İnsanın içinde yaşadığı çevreyle olan karşılıklı ilişkileri dahil olmak üzere yaptığı her şey kültürün kapsamındadır. Bu anlamı ile kültür; bütün insanlığın ya da herhangi bir toplumun uygarlığını temsil eder. Genellikle sürekli ilerleyen, gelişen, değişen, büyüyen ve kendisiyle beraber toplumu da geliştirip değiştiren bir uygarlıktır (Öztürk, 1993).

Kültür, tarih boyunca ortaya koyduğumuz maddi ürünlerin dışında, geleneklerimiz, göreneklerimiz, adetlerimiz, ahlakımız ve inancımız yönünden, beraber yaşamak için zemin hazırlar. Ne yediğimiz, ne içtiğimiz ne okuduğumuz, davranış ve düşüncelerimiz, kültürümüzün sayesinde belirlenir. Her toplumda olduğu gibi Türklerin de kendine has bir kültürü vardır; ancak Türk kültürü zenginliği ve köklü tarihi açısından bir çok toplumdan ayrılmaktadır (Gül, 2007).

Türk halklarının en önemli ortak özellikleri dillerinin akraba olmasıdır. Çok geniş bir alana dağılmalarına rağmen, ortak dil ile bir bütünü oluştururlar. Farklı derecede ortak tarihlere sahiptirler; fakat Türklerin en eski ve her Türk halkına ait kalıntıları bulunan ortaklıkları, Türklerin en eski izlerine kadar farkına varılan eski dinleri olan Tengriciliklerine ve ortak mitolojilerine dayanır. Ortak kültürün özellikleri halk müziklerinde, mutfaklarında, düğün geleneklerinde, çocuk eğitiminde vs. görülebilir (Gül, 2007). Özellikle din ve eğitim konularında uygulanmakta olan pek çok ritüel, eski Türk halklarının inanış ve geleneklerin izlerini taşımaktadır. Günümüzde farklı kültürlerle etkileşime girerek değişime uğramış olsalar da, günümüzde birçok alanda geçmiş kültürlerimizin gelenek, görenek ve adetlerini kullanmaya devam etmekteyiz.

2.2. Eğitim

Eğitim, hayat boyu istendik şekilde davranışta değişim oluşturma ve gerçekleştirme sürecidir. Okulda yapılan formal eğitim planlı, kontrollü ve kasıtlıdır. İnfomal eğitim ise; plansız şekilde gelişigüzel ve bireyin yaşadığı çevrede yapılır.

Eğitim; öğrencilere karşılıklarına çıkan sorunları çözebilme, toplum değerleriyle uyum sağlama, ülkeye ve topluma yararlı olma, üretici ve bilimsel ideolojiyi kazandırma gibi temel amaçlara sahiptir. İyi yetişmiş öğrencilerin ortaya çıkmalarındaki bu önemli görev öğretmenlerin çabası sonucu ortaya çıkar. Eğitim kurumlarının hedeflerini gerçekleştirip kaliteli eğitim verebilmesi; öğretmenlerin başarı ve isteklerinin sonucudur. Öğretmenler verimli ve istekli çalışmalarını için motive edilmelidir (Ateş vd., 2012).

Çağımızda, özellikle gelişmiş toplumlarda, toplum kültürünü genç kuşaklara aktarmanın en güvenli yolu okul eğitimidir. Eski ilkel toplumların usta-çırak ilişkisi ile rastgele ve düzensiz verilen eğitimi artık tarihe karışmıştır. Günümüzde toplumlar, gelişim düzeyleri ne noktada olursa olsun, çağdaş bir eğitim uygulamalıdır. Çağdaş eğitim ise; çağın özelliklerine ve gereklerine uygun, kamu yararını gözetken, fırsat eşitliği sağlayan, üretime dönük, düzenli, dengeli ve bilimsel eğitim anlamına gelir (Öztürk, 1993).

2.2.1. Kültür ve Eğitim İlişkisi

Eğitim bir kültürlenme sürecidir. Aynı zamanda yaşadığımız çevreye uyumdur. Özünde ise planlı ve programlı davranış değiştirme sürecidir (Celep, 2007, s. 21). Eğitim, ğretmenleri ve anne babaları tarafından çocuklar üzerinde uygulanan, genel bir eylemdir. Toplumsal hayatın her döneminde, genç nesiller büyüklerini örnek alıp, onlardan etkilenmişlerdir. Çünkü durmadan devam eden bilinçdışı bir eğitim söz konusudur. Verdiğimiz örneğe dikkat edersek, bizler çocuklarımızı beden dilimiz ve sözlerimizle sürekli biimlendirmekteyiz (Durkheim, 2016, s. 133).

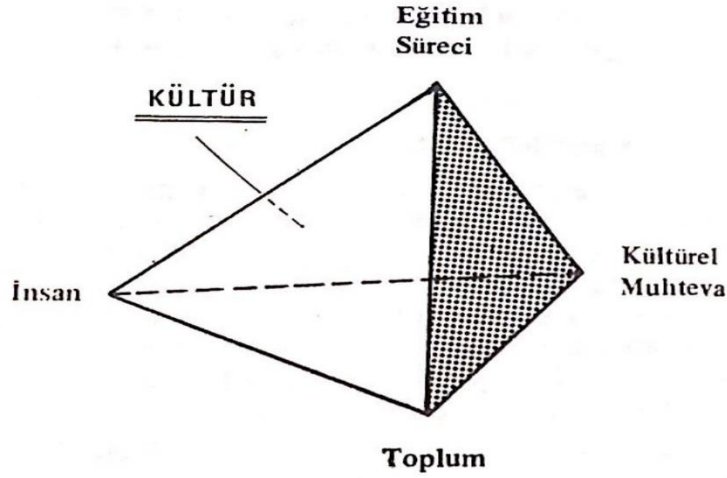
Eğitim ve Kültür birbiriyle yakından ilişkili iki alandır. İki alan arasındaki ilişkinin fazla olması sebebiyle “Eğitim Antropolojisi” adıyla yeni bir çalışma alanı geliştirilmiştir. Kültürel antropolojinin konusunu tek kelime ile “Kültür” oluşturmaktadır. Eğitim antropolojisi ise kültür ve eğitimin ilişkisini çeşitli kültürlere göre ele alır. Antropolojik verilerin ilk ve orta ğretim yetiştirme kurumlarına uygulanmasıdır denebilir. Başka bir ifade ile, insanın bugüne gelene dek eğitim süreçleri ile ilgilenir. İnsanın eğitici süreçlerini ve doğumundan bugüne kadar olan yapısını karşılaştırmalı olarak inceler (Tezcan, 1997, s. 65).

Fiziki eğitimin olumlu yönü kültürdür. İnsanın hayvandan farkı budur. Kültür aslında zihin alışkanlıklarının kullanılmasıdır. En önemli kural ise yapay yardımlardan mümkünse vazgeçmektir (Kant, 2014). Yapılan tanımlarda eğitimin kültür aktarım süreci olduğu konusunda ortak görüşler yer almaktadır. Eğitim ve kültür ilişkisini (Tezcan, 1997) şu üç madde ile özetler:

1. Eğitimin temel işlevlerinden bir tanesi, toplumun kültürel mirasının genç kuşaklara aktarımını sağlar. Öyleyse eğitimin gayesi, kültürü aktarmaktır.
2. Eğitim, toplumun kültürel yapısıyla şekillenir.

3. Eğitim, kültürel değişimin aracıdır.

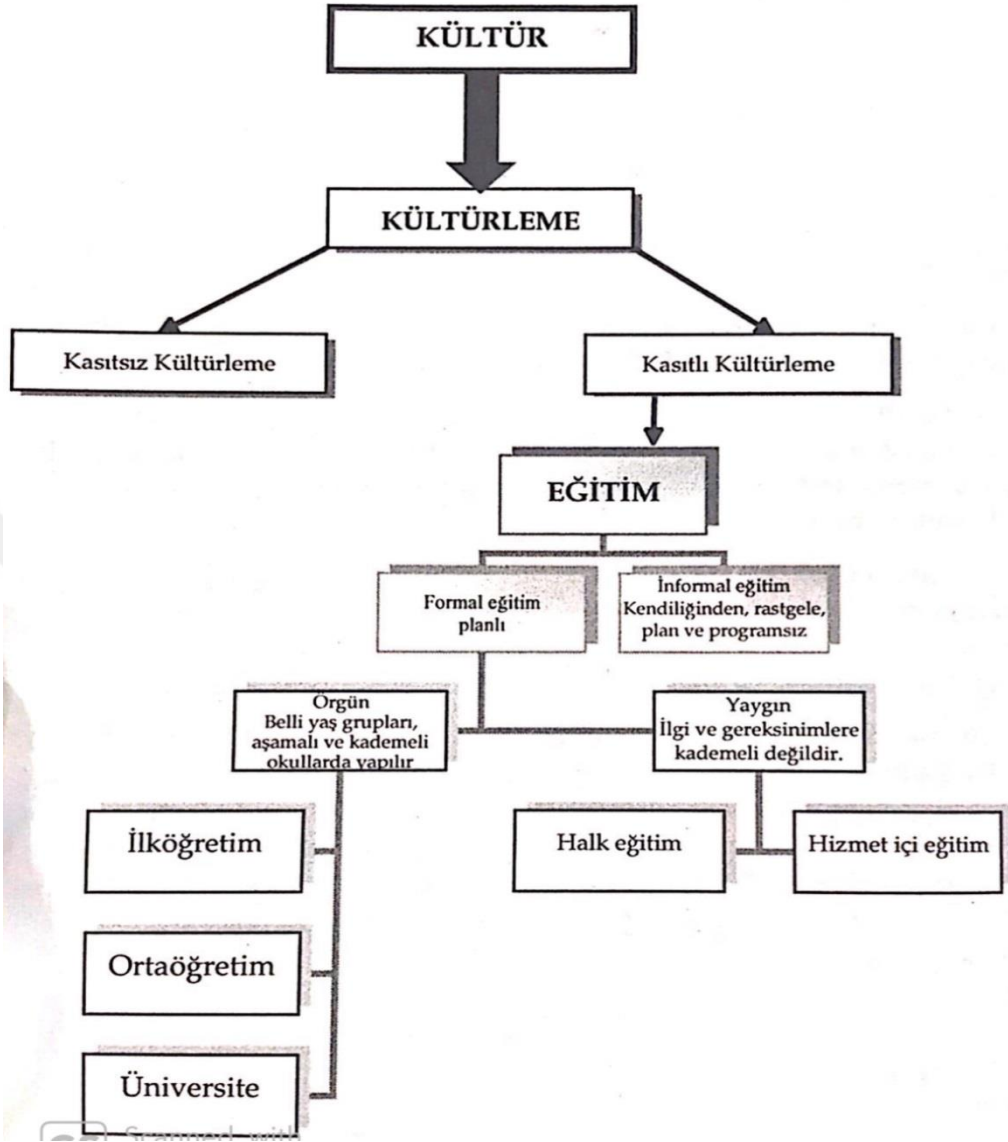

Şekil 1. Kültür Piramidi (TYLOR'DAN UYARLAYAN (GÜVENÇ B. , 1970).

Kültür; insan, toplum, kültürel içerik ve eğitim süreci temel değişkenlerin ve tüm bunlar arasındaki karışık ve karşılıklı ilişkilerin bütünüdür (Güvenç B. , 1970).

Eğitimin, ister geliştiresin isterse beslesin, kültürü sulandırarak onun seviyesini düşürdüğü bir gerçektir. Herkese eğitim götürülürken standartların düşürüldüğü, giderek kültürün özünü oluşturacak ve eğitimle genç nesillere iletecek olan öğeleri kaybettiğimiz kaçınılmazdır. Kültürün geçmişteki büyük yapılarını, gelecekteki makinalaşmış ilkel kervanlara kamp sahası hazırlamak için mahvetmekteyiz. Oysa etkili bir kültür, kültürün işlerliğini oluşturan insanların faaliyetlerine yön verir (Eliot, 1981).

Literatürde çok değişik şekillerde ifade edilen okul kültürü tanımlarından yola çıkılarak, okul kültürünü; okuldaki yönetici, öğretmen, öğrenci ve çalışanların kabul ettikleri, inandıkları ve paylaştıkları; okuldaki tüm kişilerin düşünce, tutum, duygu ve davranışlarına şekil veren; okulu tanımlayan ve diğer okullardan ayrı tutan, okulun iç ve dış iletişimine yön veren, yönetici ve öğretmenler tarafından paylaşılan davranış, değer, alışkanlıklarındaki temel özelliklerden oluşan, hikayeler, semboller, mitler ve uygulamalardır şeklinde özetlemek mümkündür (Avcı, 2016). Okul ve eğitim ilişkisini en iyi şekilde özetleyen ve okuldaki örgüt (okul) kültürünü tanımlayan ve özetleyen ifadeyi bu şekilde dile getirmek mümkündür.

Şekil 2. Eğitim - Kültür İlişkisi (Duman, 2008).

Eğitimin amacı; çocuğu bireysel olarak geliştirmek, eğitimi objektif ve değişmez yollarla sürdürmek, yani kültür oluşturmak için çocuğu yetiştirmektir. Kültürün amacı ise; canlı ve sürekli halde kültüre yenilikler sağlamaktır. Kültürün yenilenmesi sayesinde kültürden sorumlu olan kişilere yeni hareket kuvveti sağlanır. O halde kültürün izindeki eğitim, sadece her yeni kuşağın özel durumlarını gözeterek çalışmaları ile mümkün olur (Öztürk, 1993).

İlköğretim çocuğun sosyal ve duygusal yaşamına katkı sağlayan bir öğretim basamağıdır. Bu dönemde öğretmenler; çocuğun bilgi becerisinin yanı sıra kişilik gelişimlerinde de anne babadan sonra gelen anahtar kişilerdendir. Bu öğretmenin davranışlarıyla da ilgili bir durumdur. Öğrencilerin öğrenmeleri sadece sınıf içi etkinliklerle sınırlı kalmadan, sınıf dışı ve okul dışı etkinliklerle de gelişimlerini olumlu yönde sağlayabilirler. Dünya koşulları değiştikçe hiç şüphesiz eğitim de bu değişimle şekillendirilmek zorundadır (Oktay ve Polat Unutkan, 2007).

Atatürk, Türk varlığının güvencesini ve geleceğini, 'Yeni Türk insanını ortaya çıkarma' olarak görmüştür. Bu konuda düşünerek fikir üretmekle kalmamış, çeşitli fikirleri denemiş, eleme yaparak değerlendirmiştir. Tarih içerisindeki İnsan-Kültür ilişkisini objektif olarak gözleyen, bilimsellikte dile getiren Atatürk, yeni Türk insanını yetiştirecek, Türk kültürünü oluşturmaya çabalamıştır (Güvenç, 1995). Yeniçağın kültürüne uyum sağlamak ve bu kültürü eğitime yansıtmanın gerekliliği bu yönüyle de ortaya çıkmaktadır.

Ortak değerlerin paylaşılması kültürün üyelerinin birlik-beraberlik ve istikrarının temelidir. Ortak değerlerin yok olması, çatışmalara ve farklı görüşlerin hakim olmasına yol açar. Okuldaki değerlerin bazıları, geniş toplumlardan taşınmış olabilir. Üstelik her okul, tarihi boyunca bazı değerler geliştirip bu değerleri gelecek nesillere taşıyabilir. Bu değerlerin bazılarıysa kurucuların ve yöneticilerin değerlerini yansıtabilir (Arvasi, 2015). Geçmişten günümüze dek eğitim yolcuğundaki kişiler, öğretmeye ve öğrenmeye ihtiyaç duyduklarından dolayı sahip oldukları özellikleri sevdikleriyle ve yakınlarıyla paylaşmak için belli bölgeleri aktif kullanmışlardır. Kişiler arasındaki bu anlamlı iletişim daha sonraları kurumsal kimliklerle yer değiştirerek etkileşimi sürdürmüştür (Çağlayan, 2006).

Eğitim ritüelleri anlamsal kültürün aktarılması sırasında karşımıza çıkar. Fakat sadece ritüeller yeterli değildir. Kültür aktarımında ritüellerin olduğu kadar müfredat ve ders kitaplarının da payı vardır. Ritüeller devlet ve otorite ile öğrenci arasındaki hiyerarşik konumu belirler. Üstelik millet ve devlet gibi soyut nesnelere karşı fark etmeden ve direnmeden duygusal bağını sağlar. Bunun sonucunda okulda zorla değil kendi rızasıyla, sadakatle itaat eder. Bu konuda ritüellerden fazlaca yararlanılmaktadır (Meşeci Giorgetti, 2016).

2.3. Okul İklimi, Kültürü ve Değişim

Değişen ekonomik ve teknolojik durumlara bağlı olarak; modern sanayi toplumlarında çalışma yaşamı ve üretim çok farklılaşmış ve çeşitlenmiştir. Giderek çeşitlenen ve karmaşık hale gelen toplum yaşamına uyum sağlamak için gerekli bilgi, hüner ve becerilerin aile, işyeri ve arkadaşlaşlık ilişkileri ile elde edilmesine imkan kalmamıştır. Sürekli olarak artan gelişme ve bilgilerin bireylere öğretilmesi için yeni kurumlara gerek duyulmuştur. Bu gelişmelerin sonunda öğretim kurumları olarak “okullar” ortaya çıkmışlardır (Yüksel, 1997). Okul, toplumdaki kültürel mirası aktararak, kültürel süreklilik için çalışır. Ve kültürel değişimi yönlendirerek kültürü yeniden şekillendirir (Güvenç, 1997).

Okulun içinde bulunduğu ve geliştiği milli kültür ve mirasla çatışmadan onu çağdaştırması gereklidir. Aksi durumda milletin gözündeki yerini ve itibarını kaybeder. Eğitim bir kavgaya dönüşür ve problemler yaşanır. Yıllardır ülkemizde bu konuda bir çatışma gözlenmektedir. Eğitim genç kuşakları geliştirmeli, evrensel ölçüler içerisinde gelecek günlere hazırlamalı, fakat kesinlikle kendi kültürüne yabancılaştırmamalıdır. Okul, devletin, milletin emrinde ve milli kültüre ait olmalıdır (Arvasi, 2015). Eğitim örgütlerinin kültürü okul kültürü ve örgüt kültürü ile incelenebilir (Kantek ve Altuntaş, 2010).

2.3.1. Okul İklimi

Okul iklimi tanımlarının çoğu okuldaki insan ilişkileri konularında yapılmış olup, aslında okuldaki herkesi içine alan örgütsel bir özelliktir (Çalık ve Kurt, 2010).

Okul iklimi bir gözlem konusu olduğundan dolayı, kesin olarak tanımını yapmak mümkün olmamaktadır. İklim belli bir okulun psikolojik karakter tanımını yapan, sürekli ve güçlü özelliği olarak düşünülür. Bu özelliği okulu diğer okullardan ayırarak, öğrenci ve öğretmenlerin davranışlarını, psikolojik olarak öğrenci ve öğretmenlerin söz konusu okul hakkındaki duygu ve düşüncelerini değiştirebilir. İklim, bir okulda işlerin nasıl yürüdüğü ve sonuçlandığı hakkında görüş sağlar (Aydın, 2014).

Okuldaki okul kültürü ve iklimi örgütün etkinliğinin diğer boyutları arasındadır. Kültür, okulda hayata geçirilen inanç ve değerleri kapsar. Etkili okul araştırmalarında okullarda olumlu bir havanın olmasının okul ikliminin varlığının yanısıra, kültürün varoluşunu gösterir. Etkili okula ulaşırken, en önemli özellik varolan kültürün değişime uğramasıdır. Ayrıca bu değişimde yönetimin informal olarak var olması ve desteğinin önemidir. Okulun temel görevleri olan eğitim ve öğretim etkinliklerinde öğrenci ve öğretmenden neler beklendiğini okul kültürü tayin eder (Çiğdem, 2009).

2.3.2. Okul Kültürü

Okullar yönetici, öğretmen, öğrenci ve personeli ile denize açılan gemi ve üretim yapan fabrika gibi görülebilir. Amacı ise içindekileriyle birlikte sistemli bir paylaşım ile sahile ulaşmak, sonuca ulaşıp topluma hizmet etmektir. Okullar kültür üretirler. Tarihi mirası önemseyerek öğrencilerini bilgilendiren kurumlar, sadece bilgi vermemeli şahsiyet de kazandırmalıdır. Manevi donanıma ulaşmak ve gereğini yapmak için çaba göstermelidirler. Okul kültürü, okulun hedeflerini gösterir. Okulun hedefleri, devletin eğitim hedefleri ile uyum göstermek zorundadır. Böylece iş birliğine varılarak ülkeye fayda sağlanabilir (Çağlayan, 2006).

Alaylıoğlu'na göre; Kültür kelimesi günlük dilde farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Sözlükler üç manada kullanıldığını ifade eder:

1. Bir toplumda egemen olan onu yaşam ve düşünme biçimi bakımından başka toplumlardan farklı kılan değer, düşünce ve eserlerin toplamı.
2. Bir topluma ait olan sanat eserleri ve düşüncelerin tümü.
3. Akıl yürütme, eleştirme ve zevk kabiliyetlerinin yaşayış ve eğitimle geliştirilmiş hali; şahsi tavırlarda zevk inceliği, güzel sanatların takdiri, onları beğenme ve yaşantıda kararlılık hali.

Okul kültürü bu tanımlardan üçüncüsüne daha yakındır. Okul, uygar, evrensel ve ilmi değerleri eleştirmeli ve geliştirmelidir. Yerel ve milli ürünleri, ilmi ve uygar yöntemlerle inceleyerek araştırıp, değerlendirir. Yıllar boyunca milletin edindiği deneyimleri, farklı kültür değerlerini, uygar ve milli ihtiyaçlar doğrultusunda şekillendirir. Okullarımız bilgiye ulaşmayı özendirmeli ve iyiye, doğruya yönlendirmelidir (Alaylıoğlu, 1968).

Okul kültürleri okul yöneticileri tarafından ortaya çıkarılıp, yönlendirilir. Sonucunda ise; okul kültürü, öğrenci, öğretmen ve öğrenci velilerinin benimsedikleri değerleri vurgulamaktansa; okul yönetiminin araçsal değerini vurgular. Okul kültürü tanımlanırken; okulun tarihi, normları, inançları, değerleri gibi kültürün dört düzeyi ile ilgili yöneltile sorular okul kültürünün önemli yönlerini tanımlamada yardımcı olabilir (Aydın, 2014).

1. **Okulun tarihi.** Okulun geçmişinin okulun bugününe katkısı nasıldır? Okulun gelenekleri ve tarihsel olaylar zamanla nasıl değişmektedir?
2. **Normlar ve Standartlar.** Öğretmen, okul yönetimi ve müfettiş davranışlarını yönlendirmesi ve yönlendirmemesi gereken şeyler nelerdir? Okuldaki ödül ve cezalar incelenerek normlar belirlenebilir.
3. **İnançlar.** Öğretmenler ve diğer okul üyelerince paylaşılan anlayışlar nelerdir? Bunlar; ailelerin okulla ilişkilerine, öğretmen ve öğrenci rollerine, disiplin uygulamasına ilişkin olabilir. Bu anlayışlar, yazılı olarak da belirtilmiş olabilir.
4. **Değerler.** Okulun önemseydiği ve ödüllendirdiği şeyler nelerdir? Öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin okul hakkındaki söylemlerinin temelinde tekrar edilen değerler nelerdir?

Okul kültürünün bu yönlerden incelemesi sonucunda, iklim ve kültür olgularının benzer olduğu sonucu çıkarılabilir. Ancak, bu kültür ve iklim olguları bir çok açıdan benzersiz ve eşsizdir (Aydın, 2014). Okul kültürü kelimesi, akademik bir anlamı belirtir. Okullar milli kültürü araç olarak kullanır, onu evrensel şekilde ve değerlere uygun olarak uygar araştırma ve incelemelerin veri ve ürünlerini milli kültüre yansıtarak onu güçlendirmeyi amaçlar (Arvasi, 2015).

Okullar ülkenin kaliteli şahışlar yetiştirme düzeninin en önemli parçalarıdır. Toplumun tüm tabakalarında saygı duyulan kaliteli şahsiyetlerin yetişme ortamlarıdır. Okullar etkinlikleri, kültür özelliklerini ve yakın özellikleri içlerinde barındırırlar. Okulları başka kurumlardan farklı kılan özellik kültüre önem vermeleridir. Çünkü okullar kültürlerin üretildiği ve aktarıldığı kurumlardır (Çağlayan, 2006).

2.3.3. Kültürel Değişim

Kültürler orijinalliklerinden ve buluşlarından daha çok, kalıtlarından etkilenirler. Bu çok hızlı değişimlerde dahi geçerlidir. Temel beslenme, sofrada adetlerimiz, sosyal davranışlarımız ve tutumlarımız, konuştuğumuz dil, mitolojimiz ve inandığımız din; giyinme tarzımız, işimiz, eğlencelerimiz hatta jestlerimiz dahi geçmiş kuşakların kültürel birikimlerinden kazanılmaktadır. Bazı değişiklikler yaparız(ancak bu değişimlere alışmak bize zor gelebilir), fakat fermuar ve televizyon gibi modern buluşlar, toplumsal servetimizin küçük bir yüzdesini meydana getirir. Bu istisna olarak kabul edilen bir olgudur. Kendimizi tamamen farklı ve üretici görmek daha çok hoşumuza gider, oysa kültürümüzün temel öğelerinin birçoğu, sadece eski olmakla kalmaz. Çoğu bize çok uzak yörelerden gelmektedir (Wells, 1993).

Okullardaki değişimler de böyledir. Başta bize zor gelirler ve çoğu yabancı eğitim sistemlerinden alınarak Türk kültürüne uyarlanıp, eğitim sistemleri içerisinde yer alırlar. Okul kültürü, özellikle göç alan bölgelerde yerli halkın da farklı kültürlerini bir araya getirerek, içinde barındıran bir sistemdir. Dolayısıyla kültürler etkileşime girdiğinden, değişim kaçınılmaz hale gelmektedir.

Kültür, öznelere üstünde bir bilincin çizip ortaya çıkardığı bir öge değildir. Ama kültür olgusu, müştereklikleri içselleştiren bireyleri benzer biçimde var olmaya yönlendirerek, tarihsel bir projeymiş gibi olmaya devam eder. Bir şeyi beğenip, hayatımızda ona yer verdiğimizde, bir başka şeyi terk ederiz. Onların tamamı benzer, biraz farklı veya kökten aynı olabilir. Bu tercih ya da onaylara sebep olan etken, temelde sözü edilen idelerdir. Kültür soyut bir şey olup, bunun dışına çıkamayacağına göre, somut olanda kendisini göstererek, dile getirebilir; çeşitli ritüellerde, eserlerde, farklı üretimlerde, resimde, müzikte ve sanatta ortaya çıkabilir (Köktürk, 2017).

Okul kültürünün oluşumu ve değişiminde çeşitli faktörler rol oynar. Bu faktörler okul kültürünün oluşup değişmesine ait öne sürülen tezlerin temel dayanağıdır. İlki kültürün ana belirleyici unsur olmasıdır. Diğerleri ise; okul içinde bireyin değerlerini ve davranışlarını etkileyen değişkenlerin var olduğudur. Bu manada eğitim etkinlikleri ve sosyalleşme, semboller hikayeler, kurucular, yöneticiler, okulun geçmişi; okulun kültürünü oluşturan ve değiştiren içsel faktörlerdir. Her örgüt kendi başına bir kültürse, kültür değiştiğinde, örgüt bütün yönlerden değişmiş demektir (Şişman M. , 2002).

Türkiye Cumhuriyeti; gelişmeden, yan yana faaliyet halinde olan , dini ve laik olmak üzere çift kulvarlı, hatta dinin ve Arapçanın büyük ölçüde etkisi altında bulunduğundan dolayı iç içe geçmiş olarak da bahsedebileceğimiz bir eğitim sistemini, Osmanlı İmparatorluğundan devralmıştır. Bu yüzden modern, laik ve milli bir eğitim sisteminin acilen kurulması gerekliliğine inanılıyordu. Ancak bu devrim geçmişte yapılan hataları yapmamak için, dini/uhrevi ve laik/dünyevi sistemlerin yan yana bulunmalarına izin vermeden yapılacaktı. Yapılacak olan bu değişimlerde, hukuk ve eğitimin tamamıyla laik ve dünyevi olması gerektiği düşünülüyordu (Gürüz, 2008).

Yaşamın her evresinde değişim muhakkaktır. Varlıklar olduğu ya da olmasını istediğimiz gibi kalamazlar. Değişime etkin şekilde uyum sağlamaya çalışan toplum ve kurumlar gelişir, diğerleri geride kalırlar. Değişme kaçınılmaz olduğuna göre, akılcı olan yaklaşım değişimi kabul ederek, uyum sağlamanın yollarını bulmaktadır. Buna rağmen değişim olgusuna istenen şekilde yaklaşılmadığı görülmüştür. Değişime karşı çok güçlü direnmeler olmaktadır. Değişim kelimesi bile olumsuz algılanmakta ve var olan durumun yetersiz olduğu, istenen düzeyde olmadığını düşündürmektedir (Aydın, 2014).

Günlük yaşamda, ‘kültür değişimi’ nden bir ‘bileşke süreç’ diye bahsedilebilir. Kültür, tüm canlıların varlık alanı gibi, farklılaşır. Fakat, değişim hızı, zaman ve mekana veyahut toplum özelliklerine bağlıdır. İnsanlar değişimin yavaş olduğu zamanlarda sürekliliği, sürekliliğin azaldığı bunalımlı dönemlerde ise ‘değişimi’ vurgulamışlardır. Ancak kültürün değişimi, tüm toplumlarda daima varolmuş, yukarda söz edilen süreçlerden tamamen farklı değildir (Güvenç, 1999).

Değişen sosyo-kültürel öğeler,geçmiş yaşantıları ve belirli bir görev üstlenen kültür unsurlarını gereksiz ve işlevsiz hale getirmiştir. Toplumdaki değişimle birlikte bazı uygulamalardan vazgeçilmiş, geçmişte bu uygulamaların yapıyor olmasının bilgisizlik ve cahillikten kaynaklandığı söylenmiştir. Uygulamalardan vazgeçilmesinin bir diğer nedeni ise; dini tesirler nedeniyledir. Dinde yeri olmayan uygulamalar terk edilmiş ve toplumsal olarak baskı yapılmıştır (Yılmaz, 2014).

2.4. Ritüel

Ritüel; ilk olarak, bazı gizil güçlerin kendini gerçekleştirmeye yönelik dinsel davranışlarıdır. Ritüellerde davranış ve semboller pratik amaçlarla kullanılır. Seremoniyse; dini etkinliklerden ibaret değildir, duyguları ifade etmede ortaya çıkan geleneksel biçimdir. Burada dini davranışlarla ritüellerin aynı oldukları söylenmekte; seremoni (tören) ise gösterişli ve geleneksel olan daha kapsamı geniş bir olgu olarak ele alınmaktadır (Goody, 2017).

Sosyoloji ve antropoloji geleneğinde belli dönemlerde yapılan, sembolik ve tekrarlanan davranışlar olduğundan dolayı dini ve dinle ilgili anlama göre tasnif edilmiştir. Bu tasnife göre; 'ritüel' ve 'seremoni' arasında bir fark olduğu öngörülmektedir. Bu ayırım daha çok ritüel konularının dini, seremoninin ise dünyevi sembolik bir etkinlik olmasıdır (Karaman, 2010). Fakat bu tasnife rağmen; seküler ve dini hayatın uygun gördüğü tekrarlanan, kalıplaşmış, kuşaktan kuşağa aktarılan davranışlara genel anlamda ritüel denilmektedir (Narmanlıoğlu, 2011).

Antropologlar yaygın olarak ritüelleri, modern öncesi veya modern dışı toplumlara ait dini törenler olarak tanımlar. Bu tanım genel anlamda dikkate alındığı için, ritüel sosyolojiden daha çok antropolojinin araştırma alanına girmiştir. Günümüzde modern öncesi toplumlardan farklı düzey ve görüntülerle de olsa ritüellerin önemi, dinle bağlantılı veya din dışı kutsallıklarla ya da tamamen seküler şekillerde var olmaktadır. Dolayısıyla sosyoloji ritüel konusuna daha fazla ilgi göstermelidir (Özmen, 2015).

Ritüel, uygun anlarda yerine getirilen ve sembollerin de kullanılabilirdiği, sık tekrar edilen bir davranış modelidir. Ritüellerin varlığının görüldüğü başlıca toplumsal alanlardan birisi dindir. Fakat ritüelin varlığı dinden bağımsız olarak, günlük yaşama kadar uzanır. Örneğin Erving Goffman'ın "Etkileşim Ritüelleri" adlı eserinde; dramaturjik sosyolojisi ve aktörlerin ortak gerçekliği kabul etme konusunda işbirliği yaparak benlik duygularını koruduğu, ritüelleştirilmiş günlük davranış kodları olan etkileşim ritüellerinden bahsetmektedir (Seyrek, 2018).

Ritüeller geniş bir alana yayılmış, fakat genellikle mit ve din çerçevesinde anlaşılmalardır. Ritüellerin akla gelen ilk anlamı da ayinler veya ibadetler olmuştur. Aralarındaki yakınlık dolayısıyla üç olgu zaman zaman birbirleri yerine kullanılmışlardır. Ancak ritüel daha geniş bir algılanmaktadır ve altına girecek çok şey bulunabilir. Tören, ayin, yas, Noel kutlamaları, seremoni, yıldönümleri, dua, cenazeler, ödül törenleri vb. ritüeldirler. Modern hayatın ritüelsiz toplum isteği hem entelektüel hem de gündelik açıdan geçerli bir talep değildir. İnsan aslında bir ritüel varlığıdır ve ritüeller reddedilemez. Ritüeller daha gerçekçi de olsa varlıklarını sürdürmektedirler (Kutlu, 2013).

Modern hayatta yaşanan şey dünyevileşmedir. Dünyevileşme aşkının kaybolmasıdır. Dünyanın yaradan ya da din merkezinde olmaktan çıkıp, akıl doğrultusunda tekrar kurulmasıdır. Dünyevileşmiş dünya buna göre akıl dışı şeyleri reddeder. Ritüeller de bu yüzden çelişkili olduklarından reddedilmişlerdir. Yani modern dünyanın ritüelsiz toplum isteği vardır. Bu durumda en önemli şey kutsal olanın kendisinin dünyevileşerek aşkın niteliklerini yitirmesidir. Ritüeller tanımları gereğince kutsal olarak algılandıklarından dolayı aşkınla olan bağlarını yitirmişlerdir. Fakat dünyevi kutsallıklar ile yeniden hayat bulmuşlardır. Yani modern dünyanın çelişkili olduğu için reddettiği ritüeller rasyonel biçimde var olmaya devam etmektedir (Kutlu, 2013).

Ritüellerin yapılma nedeni, ilk defa o durumda ve zamanda yapıldığı içindir. Bu yüzden her ibadet ve ayin mümkünse idealindeki ilk şekline uygun olmalıdır. Eskiye önem verilmesi hiç şüphesiz birey olma teşebbüslerinin önüne geçen, manipülasyon (yönlendirme) ve kominal ideoloji aracıdır. Eskiden yapılan her şey güzel ise; gelecek yoktur. 'Gılgamış destanı' ölümden kaçılmadığını söyler aynı zamanda da gelecek algısını dile getirerek, yasaklara ve geçmişe sadakat ideolojisini sağlar. Ayrıca rutin olarak yapılan ibadetlerin de sorgulanmaması sağlanır. Ritüeller yoluyla sağlanmaya çalışılan şey geçmişe dönerek, bilinçaltını temizlemektir. Antikçağ düşüncesindeki ritüeller yeniliği reddeder. Doğaldır ve kişiyi arındırdığı düşünülür (Demirci, 2013). Bu yüzden eski eğitim ritüellerine baktığımızda otoriter tutumların yeniliği reddetmesi ve kurallara bağlı kalmasını bu anlayışa dayandırabiliriz.

2.4.1. Ritüel Çeşitleri

Ritüel; geçmişten bugüne, nakil yoluyla, sözlü ve uygulamalı olarak ve toplumun katılımı ile standart hareketlerle ve sembolik dille ifade edilen toplumsal bir olgudur. Dini bir anlama da gelen ritler, bireysel ya da toplumsal olabilirler. Fakat bireysel olanlar da aynı zamanda toplumsal olabilirler. Ritüellerin varlıkları zamanla sınırlanamaz. Buldukları toplumda kuşaktan kuşağa aktarılırlar. Bu özellikleri sebebiyle toplumsal devamlılığı sağlarlar. Bir durumdan başka duruma geçişin sembolü olan geçiş ritleri; genellikle, sosyoekonomik farkları simgeleyen takvimsel ritler ve ihtiyaç halinde yapılan birey veya toplumun isteklerini ya da isteksizliklerini anlatan kriz ritlerinin ayrımı, çoğu zaman tercih edilen bir ritüel sınıflama biçimidir (Karaman, 2010).

Okul ritüelleri zamana ve mekana göre sınıflandırılabilir. Mekana göre sınıf içi ritüeller veya sınıf dışı ritüeller bu tanıma örnek olabilir. Zamana göre, günlük, haftalık-aylık veya yıllık ritüeller olarak da sınıflama yapılabilir. Örneğin her sabah veya öğle saatinde öğrencilerin okul bahçesinde sıraya girmesi, hafta başı ve sonunda yapılan İstiklal Marşı töreni, sınıf içinde ders başında öğretmenin geldiğinde öğrencilerin ayağa kalkması gibi okul içi ritüeller gözlenebilir (Alğan, 2014).

Yapılan çalışmalarda okullardaki siyah ve mavi önlük ritüellerinin özel okullarla kıyaslama yapıldığında ayrıştırıcı, devlet okulları ile kıyaslama yapıldığında ise birleştirici yönü üzerinde durulmuştur. Aynı uygulama ise günümüzde forma ile karşımıza çıkar ve okul içinde devlet ya da özel fark etmeksizin okul içerisinde birleştirici, okullar arası kıyaslama yapıldığında ise ayrıştırıcı bir ritüeldir. Geçmişten günümüze ritüel değişiklikleri ele alındığında konuyu rahat bir şekilde ifade edebileceğimiz, güzel örneklerden birisidir (Meşeci Giorgetti, 2016).

Ritüel çeşitlerinden bahsedilirken sosyolog ve antropologlar farklı yönlerden sınıflandırma yapmış, fakat genellikle birleştirici ve ayrıştırıcı yönler olarak ikiye ayırmışlardır. Bu çalışmada ise; eğitim ritüellerini araştırmamızın ihtiyacına ve eğitim ritüellerinin işlevine göre; birleştirici ritüeller, ayrıştırıcı ritüeller, başlangıç-bitiş ritüelleri ve geçiş ritüelleri olarak 4 farklı grupta ele alacağız.

2.4.1.1. Birleştirici Ritüeller

Ritüeller birleştirici yönlerini özellikle milli bayram ve törenlerde gösterirler. Milli bayramlarda, kasaba ve şehirlerde şendik havası yaşanır; geçit töreni ve fener alayı gibi resmi gösteriler yapılır. Bunların yanında yöresel kıyafetlerle seymen ve zeybekler gösteri yapar; resmi tören sonrasında çeşitli kutlamalar ve yarışmalar düzenlenir. Anadolu kentlerinde yöresel danslar yapılırken İstanbul, Ankara gibi büyük şehirlerde “halk dansları festivali” gibi etkinlikler düzenlenir. Bayram kutlamaları boyunca, çeşitli konferans ve paneller yapılır. Koro ve konserlerle birlikte sergi, yarışma ve fuar gibi etkinlikler düzenlenir (Gül, 2007).

Toplumda birliğin sağlanması, pekiştirilmesi, birlik ve beraberlik anlayışının kuşaktan kuşağa iletilmesi, ritüellerin esas görevleri arasında yer almaktadır. Bir yönüyle ritüel, kendisine dahil olanları bir araya getirip, toplumdaki bireylerin dinsel ağırlıklı toplumsal birlik düşüncelerinin pekişmesine katkıda bulunur. Ritüeller belli düzenlere bağlı olarak, sık sık yinelenerek, bir kuşaktan diğerine hem sözlü hem de uygulamalı olarak, gözlem yoluyla pekiştirilirler (Özkan, 2003). Birleştirici ritüeller, geçmiş i şimdiki zamanda yaşatarak, geleceğe aktarmada etkilidirler. Okul değer ve normlarının okul dışına iletilmesini sağlayarak, okula özgü kimlik oluşumunda katkı sağlarlar. Okul değerlerinin içselleştirilip, deneyimlenmesi sırasında ortaya çıkarlar (Bernstein vd., 1966).

Ritüellerin devlet içindeki görünümüne baktığımızda genellikle ortak kimlik ve ideallerin yükseltilmesinde resmi törenler yardımcı mekanizma olarak kullanılmaktadır. Modern devletlerde ritüeller farklı eğitim kademelerindeki sabah okula başlangıç törenlerinde, milli marş törenlerinde, saygı duruşlarında, tüm kademelerdeki bayrak törenleri ve resmi bayramlarda, özel sebepli törenlerde, anma törenlerinde karşımıza çıkar. Anlamsal kültürü aktarırken de önemli ritüeller vardır. Çünkü bu sebeplerle kurumsal birlik ve beraberlik oluşur ve otoritenin işlevini gücünü gösteren semboller topluluğu oluşur (Akyol, 2009).

Türkiye Cumhuriyeti'nin çağdaş bir devlet olarak, milli bayramları vardır. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı, 30 Ağustos Zafer Bayramı çağdaş devletin bayramlarıdır. Bu bayramlar pek çok ritüeli içerisinde barındırmaktadırlar. Türkiye Cumhuriyeti'nin ay yıldızlı bayrağının göndere çekilmesi, insanların törenlerde bayrak sallamaları, tören günlerinde evlere bayrakların asılması, milli bayramlara ait ritüellerdir. Hem milli bayramlarda hem de resmi içerikli törenlerde uygulanan saygı duruşu ve İstiklâl Marşı'nı topluca okumak, çağdaş devletin ritüellerindendir (Koca, 2012).

Ünite: 26

23 Nisan Bayramı:
Okulun ve sokakların süslenmesi, çocuk bayramı, bayram duyuları.

ÜNİTENİN PLÂNI

- Haftada beş ders -

23 Nisan, ne bayramı olduğu etrafında konuşmalar. Çocuk haftasının başlaması. Çocuk haftası etrafında seviyelerile uygun bir şekilde malumat verilecektir..

İkinci ders:

Okulda yapacağımız şeyler etrafında konuşmalar, sınıfların süslenmesi okulda müsamereye hazırlık. Birinci sınıfın müsamerele neler yapacağı üzerinde konuşmalar yapılacaktır.

Üçüncü ders:

Çocuk bayramı etrafında konuşmalara devam. Çocukların bayram duyuları, eski okullarda okuyan çocuklarla şimdiki çocuklar arasında mukayese yapılacak ve küçük hikâyelerle onlar arasındaki farklar anlatılacaktır..

Dördüncü ders:

Okuldan başka etrafta görülen hazırlıklar, bu bayramın yalnız çocuk bayramı olmadığı hakkında talebeye basit ve seviyelerile uygun malumat verilecektir.

- 132 -

Şekil 3. 23 Nisan kutlama talimatı (Erenel ve Ülgen, 1937).

1937 yılında ilköğretim birinci sınıf öğretmenleri için Belirli günler ve haftalar konusunda kutlama talimatlarının yer aldığı kaynaktan alınan bu sayfa, o yıllarda kurallar dahilinde milli bayram ve özel günler için kutlamalar yapıldığını bize göstermektedir. Bu kitap ayrıca birleştirici ritüeller tanımında yer alan Milli Bayram törenlerine Cumhuriyet döneminden itibaren törenler konusunda hassas davranıldığını ve kutlamalara verilen önemi anlamamıza yardımcı olmaktadır.

2.4.1.2. Ayrıştırıcı Ritüeller

Ayrıştırıcı ritüellere genel olarak bakıldığında; “bireysel özellikleri ön planda tutan, sınıf ayrımlarını net bir şekilde göz önüne seren ritüel uygulama örnekleridir.” denilebilir. Okullar arası anlamlandırma farklarına bakıldığında, bir okulda İstiklal Marşı Pazartesi günü haftaya başlangıç ritüeli- Cuma günü tatile başlangıç ritüeli sayılır. Farklı bir kurumda ise haftasonu ders ve kurs uygulamasına devam edildiğinden dolayı, rutin yapılan haftaiçi eğitiminin bitiş ritüeli sayılabilir.

1972 İlkokul Yönetmeliğinin 109. Maddesinde okulun derslik alanının dışında uygun bir yerine Atatürk'ün icra ettiği devrimleri gösterecek şekilde Atatürk köşesi düzenlenmesi gerektiği belirtilir. Eğitim kurumlarında fark ederek ya da etmeden uyguladığımız ve içerisinde ritüel anlamlar gizlenen davranış, etkileşim, oturma ve giyim düzenlerinin tarihi bir geçmişi vardır. Farklı anlamları olsa da bu ritüeller, genellikle içinde buldukları sistem içerisinde kişileri birbirlerinden ayırmaya, kutsal olmayanla-olanı hiyerarşi olarak yerine getirmeye ve meşrulaştırmaya hizmet eder (Meşeci, 2007).

Ayrıcı ritüeller; aile ve toplumların davranışlarından ayrılarak, çocuğu ebeveyn kontrolünde öğrenciye dönüştürür. Farklı aile durumlarına sahip olan çocukların okulun kontrolünde olmasını sağlarlar ve davranışların yönlendirilmesinde yardımcı olurlar. Okul ritüelleri, sosyal koşulların hızla değişmesi noktasında toplumsal bütünleşmeye katkı sağlarlar. Oluşturulan toplumsal düzenin sürdürülmesi için, okullar araç olarak işlev görmektedirler (Bernstein vd., 1966).

2.4.1.3. Başlangıç-Bitiş Ritüelleri

Okul yaşamında pek çok başlangıçlar yaşanmaktadır. Öğretim yılı ve okula başlangıç, yeni bir güne başlangıç gibi olaylara ritüeller eşlik etmektedir. Osmanlı devletinde ilkokula başlangıçta Amin Alayları törenlerinin yapıldığı araştırılmıştır. Türkiye'deki ilkokullarda okul ve sınıf başlangıçları , öğretim yılına başlangıç şeklinde “Ders Yılı Açılış” töreniyle kutlanmaktadır.Son yıllarda birinci sınıfa başlayan çocuklar için <uyum haftası> adı altında okula uyum programı uygulanmaktadır. Bütün törenler bir etkinlikle başlayıp, bitmektedirler. Başlama ve bitiş törensel dünyanın sınırlarıdır. Törene katılanlar, tören başladığında kendine özgü müzik ve komut ile davranışları yönlendirir ve zamansal değişimi başlatırlar. Türkiye’de törenlerin zamanlama sırası şöyledir: saygı duruşu ve sonrasında okunan İstiklal Marşı ile bayrak töreni yapılmaktadır (Şişman vd., 2011).

Okul hayatında bitiş törenleri, kişinin içinde bulunduğu sınıf ve okuldan geçici ya da sürekli ayrıldığı zamanlarda düzenlenir. Öğretim yılı sonu, geçici bir ayrılık halidir. Türkiye’de ilkokullar öğretim yılı bittiğinde ‘Ders Yılı Kapanış Töreni’ yaparlar. Okul hayatından sürekli bir ayrılık yaşandığında ise; mezun törenleri düzenlenir. Okul personelinin emeklilik ve görev yeri değişikliğinde de bitiş ritüeli yapılabilmektedir (Şişman vd., 2011).

Eski mezopotamya geleneklerinde Nevroz (Bahar) Bayramı kutlamalarını Demirci şöyle aktarır: Yıllık olarak yerine getirilen ritüellerin en önemlisi bugün Ortadoğu’da Nevruz, Sümerlerde akitil (dünyayı yeniden yaşatan güç), Babil’de akitu (arpa ekim bayramı) olarak bilinen bayram, mevsimsel sürekliliğin sağlanması, yani dünyanın dönemselsel olarak yenilenerek tekrar yaratılması amacıyla Nisan (Nissanu) ile Ekim (Teşritu) aylarında kutlanmaktaydı (Yılmaz, 2014). Şimdilerde ise bahar bayramı okullarda baharın başlangıcı olarak kutlanmakta, belirli gün ve haftalar etkinliklerine dahil edilmektedir.

2.4.1.4. Geçiş Ritüelleri

Sağlam'ın akt. göre; Van Gennep ritüelleri tek bir başlık altında toplamış ve hepsini Rites Of Passage (Geçiş Ritüelleri) olarak adlandırmıştır. Gennep; Geçiş Ritüelleri (1960) adlı eserinde, bütün törenlerin öz ve biçim bakımından geçiş durumuna işaret ettiğini belirtir. Toplu ya da bireysel, mevsimsel dönüşüm ya da yaşamsal krizlere ait bütün geçiş törenlerinin düzeni vardır. Bir çok ritüelde bulunan bu üç aşama; Ayrılık, Geçiş ve Tekrar Birleşmedir. Sembolik davranışın da bulunduğu bu ritüeller her zaman bir durumdan diğerine, bir sosyal ve ya kozmik dünyadan diğerine geçişi simgelediğini belirtir. Geçiş ritüelleri o andaki eyleme fiziksel ve duygusal olarak katılmayı gerektirir ve çoğunlukla akla gelmeyecek yollardan katılanın değişimini ister (Sağlam, 1997).

Takvime bağlı ritler daima büyük gruplarla ilişkilidirler. Ve sıklıkla bütün toplumu içine alırlar. Bunlar çoğu kez yıllık üretim döngüsünde açıkça belirlenmiş durumlarda kullanılır ve kıtlıktan bolluğa ya da bolluktan kıtlığa geçişi gösterirler. Bir durumdan diğerine topluca geçişte kullanılan bütün geçiş ritleri bunlara dahil edilebilir. Örneğin; bütün kabilenin savaşa girmeleri gibi (Turner, 2018).

Geçiş ritüellerinin güzel bir örneği olan Cemal ritüeli geçmişten günümüze uzanan ritüelleştirilmiş oyunlardan yalnızca birisidir. Cemal oyunu tarımda bolluk elde etme ve başarı maksadıyla ritüel anlamı kazanır. Çünkü ritüel bir örnekte kalıplaşmış davranış ve törelerin tümüdür. Bir toplu gösteridir. Cemal oyununun oynanma amacı toprağın verimliliğin artırılması, ve ürün gelişiminin sağlıklı olmasıdır. “Cambal” adıyla eğlence amacı ile Yugoslavya-Kosovada da ritüel anlamını kaybederek, adını ve kıyafetlerini koruyarak oynanmaya devam edilmektedir (Artun, 1993).

Ritüeller insanların tehlikesinin diğer tarafına taşıyan birer köprüdür. Bir çok ritüelin ‘geçiş ritüeli’ olması tesadüf değildir (Schechner, 2015). Genç nesiller tarafından çoğunlukla anlamsız sayılan geçiş ritüellerindeki uygulamalar, aile büyüklerinin düşünceleri ile hatta otoritesiyle var olmaktadır (Turner, 2018). İki sabit nokta, doğum ve ölüm arasında kişiler önemli değişimlerden geçerler. Yetişkin dünyasına geçme gibi dönüm noktaları, çoğu kez sembolik törenlerle işaretlenir. İnsan yaşamı içerisinde önemli olan olaylar arasında, kişi statüsünün değişimi yer almaktadır. Çocuğa isim verme ve yetişkinliğe geçiş durumlarında, kişiyi yeni durumuna alıştırmak ve şans dilemek için törenler yapılırdı. Bu törenler kültüre göre değişiklikler gösterir. Örneğin; Yahudi erkek çocukların saçlara okumaya hazır olduklarına işaret olarak, 3 yaşında kesilirdi. Hindu bebeklerin saçlarıysa doğar doğmaz önceki hayata olan inanç nedeniyle negatif olaylar yaşanmasın diye kesilirdi. Saç tıraşı geçmişle bağın kesilip, çocuğun geleceğe hazırlandığına işaret etmektedir. (Wikinson, 2010).

Bir sosyal pozisyondan diğerine geçiş anlamına gelen sosyal geçiş ve takvimsel dönüşüm anlamına gelen geçiş ritüelleri düzenlenmektedir. Türkiye’de ilkokullarda, sosyal geçişi belirten “Okuma Bayramı” ve zamansal geçişi belirten “Bayrak Töreni”, geçiş ritüellerini oluşturur. Eski durumdan yenisine geçmeyi simgeleyen okuma yazmaya geçiş; sosyal bir geçişten daha çok bireyseldir. Farklı bilişsel düzeylere sahip öğrencilerin okuma-yazmaya geçmeleri de farklı zamanlarda olabilmektedir. Bu bayram yapıldığında sınıfın tamamı okuma-yazmaya geçemediğinden dolayı; geçenler için gurur verici, geçemeyenler için ise üzücü bir durumdur (Şişman vd., 2011).

Geçiş dönemleri kişilerin yaşamında, bir durumdan, statüden, rolden bir başkasına geçmeyi belirten aşamalardır. Bu durum toplum ve kültüre göre değişmektedir. Aynı kültürde de farklı inanışlara ve ya bölgelere ait geleneklerinin farklılaşmasına göre değişiklik gösterir. Geçmişten bugüne hemen hemen tüm toplumlar bu dönemlere çok önem vermişlerdir. Üstelik dinlerin de bu dönemlerle ilgili çeşitli ritüel ve normları vardır. Dine bağlı norm ve gelenekler, bahsi geçen dine mensup toplulukların geçiş dönemlerinde uyguladıkları geçiş ritüellerine yansıtılmaktadır (Özmen, 2015).

2.5. Ritüellerin Okul Kültürü İçerisindeki Yeri Ve Önemi

Akyol'un akt. göre; Durkheim ve Goffman'ın ritüelle ilgili olan görüşlerini birlikte düşündüğümüzde okullarda uygulanan ritüellerin önemini anlamamıza, öğretmene ve yöneticiye hitap ederken, öğrencilerden ise uyması beklenen tutum ve davranışlar öğrenci davranışları gözlenerek net olarak ortaya çıkmaktadır. Karşı taraftan görülmesi beklenen saygı ve öğrencilerin ortaya koyduğu saygıyla beraber kutsal hale getirilen otorite bu yolla meşrulaşır ve otoriteyi sorgulamak imkansız hale gelir. Çünkü diğer basamakta öğrencilere öğretilen şeylerin içerisinde kamuoyu tarafından benimsenmiş olan 'saygı duyulan bayrak', 'kutsal olan vatan' ve 'forma-üniforma' gibi anlamları pekişmiş olan semboller de vardır (Akyol, 2009).

Kültür ve eğitimin ilişkisi ve okul kültürü ve okul iklimi konularından yola çıkılarak; ritüel ve çeşitlerinin okul içerisinde nasıl ortaya çıktığını ve değiştiğini bu bölümde aktarmaya çalışacağız.

İnsanlar ve toplumlar nasıl ve neden değişirler? Sosyal kültürel antropoloji, kültür algısı ile bu soruyu şöyle cevaplar:

- a) İnsanlar benzerler, çünkü kültürleri benzer.
- b) İnsanlar benzemezler, çünkü kültürleri farklıdır.
- c) İnsanlar değişir, çünkü kültürleri değişir (Yüksel, 1997).

İnsan ve toplum yaşamında kültür çok önemlidir. İnsanın ve toplumun diğer insan ve toplumlardan farklı olmasının nedenini açıklayabilmek için, o toplumun ve insanın kültürüne bakılmalıdır. İnsanların ve toplumların benzer ya da farklı olmalarının temel nedeni, edindikleri ve oluşturdukları kültürdür. Kısacası insanlar ve kültür arasında karşılıklı etkileşim vardır. Toplumun yapısını bilmeden kültürü, kültürü tanımadan da toplumu ve sosyal olgu ve olayları açıklamamız mümkün değildir (Yüksel, 1997). Çoğu gelenek, rastlantısal gerekliliklerden değil de; kuralları olan komşu topluluklara bakıp, onlardan geride kalmama çabasıyla ortaya çıkmıştır. O yüzden kültürlerin çeşitliliği insanlar arasında ayırım ya da parçalara bölünerek incelenmemelidir. Kültürün çeşitliliği ; insanları ayırmaktan daha çok, onları birleştiren ilişkilere bağlıdır (Levi-Strauss, 1997).

Kentte yetişen insanların yaşama olan tavırlarında daima değilse bile sıkça görülen yapaylık, yüzeysellik ve önemsizlik yaşadıkları içerisinde yaşadıkları kültür sayesinde. Mevsimler, hava, ekim ve hasatın, tahılların, hayvan ve kuşların insanlar için büyük önemi vardır ve toprak anadan kopmak istemiyor isek eğer herkes bunları yakından tanımalıdır. Çocuklar bu konudaki bütün bilgileri sağlık için büyük değeri olan ve sadece bu sebeple yapılması gereken etkinlikler esnasında edinebilirler. Kentte yaşayan çocukların kırdan olmaktan aldıkları haz çok derin bir ihtiyacın doyurulduğunu gösterir. Bu gereksinim doyurulmadığı müddetçe eğitim düzenimiz eksiktir (Russell, 1984).

Günümüzde okul toplum mitinin kaynağı ve mitin zıtlarının kurum haline getirilmesiyle mit ve gerçek arasındaki uyumsuzluğu ortaya çıkaracak ve saklayacak olan bir ritüel yeridir. Bugün okul sistemleri ve bilhassa üniversite mitinin eleştirilmesi için fazlaca imkan ortaya çıkmakta ve kurumsal karışıklıklara karşı olarak isyanın bir şart olduğu belirtilmektedir. Sadece merkez toplum ritüellerinin ve bunların yapısını bozmak ve farklılaştırmak şartıyla radikal bir değişim yaşanabilir (Illich, 2018).

Ritüellerin kültürel belleğin sigortası olarak algılandığı bu dönemde, eskisi kadar ilgi görüp uygulandıklarından bahsedemeyiz. Bunun sebebi daha çok küreselleşme ile ilgilidir. Günümüz küresel etkileri, toplumlarda büyük değişimlere neden olmaktadır. Toplumlardaki değişimler, insanları kitle iletişim araçlarının da etkileriyle tek tip haline getirmektedir. Batılı toplum değerleri ve bireyselleşme vurguları, sosyal ortam ve araçlarda değişimi meydana getirmektedir. Törenlere eskisi kadar katılım olmaması, yaygın ritüellerin yerini yeni uygulamaların almasından kaynaklanmaktadır (Mürtezaoğlu, 2012).

Okul hayatındaki törensel etkinlikler, okulun kimliğini açıklayan sosyal, siyasal, ekonomik faktörlerin hakim çizgisi sebebiyle diğer örgütlerden daha çok çeşitlilik barındırır. Okul hayatındaki tören çeşitliliği içerisinde anlaşılan şudur ki; ulusal yönlelere sahip törensel etkinlikler, ayrı bir öneme ve geniş tekrarlanma alanına aittir. Türkiye de okullarda milli bayramlar, farklı törensel etkinlikler ile kutlanmakta ve anılmaktadır. Milli bayramların nasıl kutlacağı ve anılacağı konusunda yasa ve yönetmelikler vardır (Şişman vd., 2011).

Kültür Düsturu adlı kitabın, Türk bayrağının çekiliş ve indirilişinde yapılacak tören ve bayrağa saygı bölümünde bayrak töreni şu şekilde ifade edilmiştir: “*Okullarda tören; (C) fıkrasında yazılı olduğu şekilde, bayrağın selamlanması ve talebenin okulda bulunması halinde, bunların saygı vaziyeti alarak iştirakleri ve milli marşı söylemeleri sureti ile yapılır* (Edis, 1938).”

Buradan da anlaşılacağı üzere öğrenci okulda ise; Bayrak törenleri saygı duruşu ve ardından İstiklal Marşı okunması şeklinde; geçmişten günümüze devam eden, eğitim içerisindeki ritüel uygulamalardan biridir.

Kültür, birey davranışlarını belli bir kalıba sokar. Birey, karşısına çıkan sorunlarda nasıl ve ne zaman davranacağını düşünmeden, kendisine sunulan kültürel çerçeveyi kullanır. Bu çerçevenin ortaya çıkmasını ve değişmesini sağlayan zamandır. Zamanla değişen davranış kalıplarının kültürel ritüeller haline gelmesine “gelenek” denir (Kaya ve Tatar, 2008).

Okullarda gelenek haline gelen bir diğer durum da hediyeleşmedir. Yapılan çekilişler sonucunda yeni yıl, toplu doğum günü kutlamaları ve mezuniyet zamanında alınan hatıra armağanları bu gelenek için verilebilecek örneklerdendir. Üretimin artması ve geniş bir pazarın ağının oluşması, üretilen ürünlerin dolaşım alanında genişlemeyi gerekli hale getirmiştir. Bu nedenle modernleşme az gelişmiş ülkelere özellikle medya aracılığı ile ihraç edilerek, tüketim alışkanlıkları değişime uğramıştır. Böylece bu ülkelerdeki kültürel kodlar değişerek, dönüşmüştür. Günümüzde toplumlar medya vasıtası ile kültürel aktarımlara maruz kalan bir yapıdadır. Armağanlaşma ritüeli de küreselleşme ile birlikte büyüyen pazara hizmet etmektedir (Mora, 2011).

Hediyeleşme ritüeline ilkel toplum ve modern toplum birbirinden farklı anlamlar yükler. İlkel toplum, vermek itibar ve iktidardır derken; modern toplum, biriktirmenin ve sahip olmanın iktidar getirdiğini savunur. Fakat günümüzde sosyal ilişkileri başlatmak ve sürdürmek için armağanlaşmak gerekli görülmektedir. Örneğin; iş yemekleri ve çeşitli sebepler için yapılan ziyaretler ve kutlamalar, hediyeleşme ritüelinin kamusal alana yansımasıdır (Mora, 2011).

Okul, temel eğitim sisteminin temel birimlerinden biridir. Diğer bir deyişle temel eğitim sistemi, tek tek birer sistem halinde olan okullardan meydana gelir. Bu anlamda okul bir sistemdir. Temel eğitim ise; bu sistemlerden oluşan süper bir sistemdir. Okullar, buldukları sosyal ortamlarla karşılıklı olarak etkileşime girerler (Başaran, 1982). Anasınıfı ve ilkokul dönemleri, eğitimin temel eğitim basamağını oluşturan kısımlardır. Ve bu temel eğitim sisteminin öğeleri, çevreleriyle girdikleri etkileşime bağlı olarak, sürekli değişime uğrarlar.

Bir ilkokulda her bir sınıf, en azından prensipte, sadece tek bir öğretmenin elindedir. Dolayısıyla öğretmenin verdiği eğitim basit ve doğal bir bütündür. Bu tam olarak öğreten kişinin bütünlüğüdür. İlkokul öğretmeni, eğitimin tümünü yönettiği için, her bir davranışın yerini tespit etmek, aralarında bir uyum sağlamak ve tüm disiplinlerin bir arada aynı amaca uyumunu sağlamak onun için kolay bir iştir (Durkheim, 2016). Türk eğitim sisteminde ilkokullar amaçlarını gerçekleştirmek için öğretmenlerin özverili olmasına ihtiyaç duyar. Öğretmen kelimesi genel anlamda; eğitim işini meslek olarak profesyonel anlamda içselleştirmiş kişidir. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda öğretmenlik: devletin öğretim, eğitim görevlerini üstlenen, uzmanlık isteyen bir meslektir (Alkan ve Ergil, 1980).

Sağlam 1997 yılında ritüel konulu doktora çalışmasında eğitim ritüellerine ilişkin şunları söylemiştir:

“Ülkemizde hala okullarda anlamsal kültür verilmekte ve bu araçsal kültürden daha çok önemsenmektedir. Ancak anlamsal kültür kendisine atfedilen kutsallıktan ötürü değişime dirençlidir ve tartışma konusu yapılamaz. Bu yüzden okullarda anlamsal kültürün aktarılmasında etkili olan ritüel konusunda daha fazla araştırma yapılmalıdır (Sağlam, 1997).”

2.6. Ritüel Konusu İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Bu bölümde ritüel çeşitleri ve eğitim alanında ritüellerin kullanımına dair araştırma sonuçlarına yer verilmiştir.

Eğitimde Drama ve Türk Çocuklarının Ritüel Nitelikli Oyunlarının Eğitiminde Drama Kullanımı konulu doktora çalışmasında Sağlam (1997), ritüeller ve bunların dramatik özelliklerini incelenmekte ve Türk çocuk oyunlarını analiz etmektedir. Çeşitli yörelerde oynanan oyunların değişik biçimlerinden örnekler vererek, dramada kendi kültürümüze uygun, geleneksel kültür ürünlerimizden yararlanılması gerektiğine vurgu yapmıştır.

“Cumhuriyet sonrası Türk eğitim sisteminde ritüeller: Kuramsal bir çalışma” isimli doktora çalışmasında Meşeci (2007), okullardaki ritüelin anlamını ve önemini incelemiş, toplumun temelini şekillendiren ritüelleri konu edinmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşundan günümüze kadar eğitim sistemimizde yer alan ritüeller üzerinde durmuştur. Türkiye ve diğer ülkelerdeki eğitim ritüellerinin benzediğini ve günümüz eğitim sisteminin geleneğin başlattığı dini düzende devam ettiğini belirtmiştir.

Şişman ve Küçük (2011), Okul Törenleri: Ritüel Yeri Olarak Okul konulu çalışmalarında ilköğretim okullarında düzenlenen törensel etkinlikler özetlenmiş, bu kapsamda yer alan bazı ulusal bayramlarla ilgili törenlerin durumu, katılımcılardan sağlanan verilerle ortaya konulmuştur. Öğrenci ve öğretmenlerin okullar arası uygulama farklılıklarına ilişkin olumlu ya da olumsuz görüşleri ortaya çıkmıştır.

Sarıdede ve Arslan (2012), Öğretmen Adaylarının Eğitimde Ritüel ve Ritüellerin Fonksiyonlarına İlişkin Algıları konulu çalışmalarında, öğretmen adaylarının ritüellere ilişkin olumlu ve olumsuz algılarını incelemişlerdir. Ulusal Bayramlar öğretmen adayları tarafından olumlu değerlendirilirken, kıyafet kontrolü ve öğretmen otoritesinin olumsuz olarak değerlendirildiği belirtmişlerdir.

“Ortaöğretim Okullarında Uygulanan Ritüellere İlişkin Öğrenci Görüşleri: Ankara ili Mamak İlçesinde Bir Anadolu Lisesi Örneği” isimli yüksek lisans çalışmasında Alğan (2014), okullardaki ritüellerin öğrenci gözlemleri yoluyla çözümlenmesini konu edinmiştir. Öğrencilerin geçmiş yaşantıları ve geleneksel sembollere karşı saygı duyarak, bunu günümüzde törenler yoluyla yaşamaktan gurur duyduklarını belirtmiştir. Törenlerde öğretmenlerin uyarıları ve hiyerarşik sistemin otoritesini, öğrencilerin haklı gördüklerinden bahsetmektedir.

Okul kültürü ve yönetimde semboller ve ritüeller konulu Özdilekler, Günsel, Dağlı ve Gürbüzler’in (2017) yaptıkları araştırmada Yakın Doğu Üniversitesinin ilk ve orta öğretim okullarındaki okul kültürünü geliştirmede semboller, değerler ve ritüellerin etkisi araştırmaya konu olmuştur. 2016-2017 eğitim öğretim yılında öğretmen idareci ve hizmetlilerden oluşan 200 kişiyle yapılan görüşmelerden ortaya çıkan görüşler incelendiğinde, katılımcıların büyük çoğunluğunu okuldaki bireylerin ortak değerlerinin, sembollerinin, ritüellerinin ve geleneklerinin okul kültürünün temellerini oluşturduğunu belirtmişlerdir. Ritüellerin ve sembollerin okul kültürünün gelişiminde olumlu bulunduğu belirtilmiştir.

Ritüel konusu ile doğrudan ilişkili olmayan ancak, okul kültürü konusunda ele alınan Avcı’nın (2016) yılında yapmış olduğu “Öğretmen Algılarına Göre Örgüt Kültürü” adlı çalışmasında öğretmenlerin örgüt kültürü ile ilgili yüksek düzeyde olumlu görüşlere sahip olduğunu belirtmiştir. Katılımcı görüşlerinin ise; mesleki kıdem ve öğretim durumuna göre farklılaştığını; cinsiyet ve görev yaptığı okula göre farklılaştığını belirtmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırma sonuçlarının güvenilir ve geçerli olması için yapılacak çalışmalar detaylı şekilde açıklanmış; araştırmanın yöntemi, araştırmanın deseni, çalışma grubu, verilerin toplanma şekli ile verilerin analizine yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada araştırma yöntemlerinden nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algı ve olayların doğal ortamında bütüncül ve realist biçimde ortaya çıkarılmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırmadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Nitel araştırmalar temelde ilişkilerin, etkinliklerin, durumların ve ya materyallerin incelendiği çalışmalardır. Olgubilim araştırmalarında da yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmak için görüşme yapılır. Nitel verilerde durumlar ve olaylar katılımcıların bakış açıları ile anlaşılmaya çalışılır (Büyüköztürk vd., 2018).

3.2. Araştırma Deseni

Çalışmada nitel araştırma desenlerinden olgubilim (fenomenoloji) deseni tercih edilmiştir. Olgubilim deseni; farkında olunan, fakat ayrıntılı olmayan olgulara yönelik gerçekleştirilen araştırma çeşididir. Olgubilim çalışmalarındaki veri kaynakları araştırmadaki olguyu yaşayan, ve bu olguyu yansıtabilen birey ve ya gruplardır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu sebeple çalışmada, ilkokullardaki ritüel değişimlerinin (olgu) neler olduğu konusunda ilkokul sınıf öğretmenlerinin (veri kaynağı) görüşlerine yer verilmiştir.

Olgular içinde bulunduğumuz yaşantılar içinde farklı şekillerde karşımıza çıkabilirler. Bu olguları biliyor gibi gözükssek de, bu konuda tamamen bilgi sahibi olduğumuz söylenemez. Olgu bilim ise yabancıları olmadığımız halde tam olarak ayrıntılı bilgi sahibi olmadığımız durumları ortaya çıkarmayı hedefler (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Fenemoloji; geniş manasıyla kuramsal bir bakış açısı olmakla beraber, yüzeysel değerinden (face value) kazanılan doğrudan deneyimi araştırır. Davranış, dış, objektif ve fiziksel olarak betimlenen gerçeklikten çok, deneyim fenomeni tarafından kararlaştırılır. Fenemolojik harekette çeşitli gelişme aşamaları izlenebilir (Balcı, 2001).

3.3. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2019-2020 Eğitim- Öğretim yılı birinci döneminde İstanbul ili Kartal, Maltepe, Sultanbeyli ve Kadıköy ilçelerindeki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ilkokullarda görev yapan ve en az 10 yıllık mesleki deneyim sahibi olan, 18 sınıf öğretmeninden oluşturmaktadır.

Çalışma grubunun oluşturulması esnasında amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, yöntem olarak bütünüyle nitel araştırma çalışmalarında ortaya çıkmıştır. Geniş bilgi sahibi olduğu düşünülen durumlarda yoğun olarak çalışmaya imkan verir. Dolayısıyla, amaçlı örnekleme bir çok koşulda olay ve olguların fark edilmesi ve analiz edilmesinde fayda sağlar. Çalışma grubunun oluşturulmasında tercihe göre küçük bir örneklem meydana getirmek ve örnekleme çalışılan probleme uygun bireylerin çeşitliliğini en üst düzeyde yansıtmak amaçlanarak, amaçlı örnekleme yönteminin maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Maksimum çeşitlilikteki hedef; genelleme yapmak değildir. Tam zıttı olarak çeşitlilik sağlayan durumları karşılaştırarak ortak ve ya paylaşılan olgunun varlığını tespit etmek, buna göre problemin farklı yönlerini ortaya çıkarmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu hedefe ulaşmak üzere; İstanbul ilinin Kartal, Sultanbeyli, Kadıköy ve Maltepe ilçelerinin maksimum çeşitliliğe uygun olan okullarından 9 ilkokul seçilmiştir.

Çalışma grubuna dahil edilen 18 kişiden 11 kişi ses kaydı ile görüşme yapmaya gönüllü olmuş, diğer 7 öğretmen not alma yöntemi ile görüşmelerinin kayıt altına alınmasına izin vermişlerdir. Araştırmanın bulgular başlığında tema ve kodların sunulduğu bölümde, katılımcılara ait faktörlerin anlaşılabilmesi için, katılımcı detayları aşağıdaki şekilde kodlanmıştır.

KB1: **K** Kartal ilçesini, **B** bayan öğretmeni, **1** ise birinci görüşmeciyi belirtmektedir. Veriler oluşturulur iken ve çözümlenirken etik açıdan her görüşmeci için bir kod verilmiştir. Araştırmaya katılan görüşmecilerin çalıştıkları ilçe, yaş, cinsiyet, mesleki kıdemleri ve branşlarına ait bilgiler şu şekildedir;

Tablo 1. Katılımcılara Ait Kişisel Bilgiler

SIRA	Çalıştığı İlçe	Yaşı	Cinsiyeti	Öğretmenlikte Geçen Süre	Görüşmeci Kodu
1	Kartal	35	Erkek	10 YIL	KE1
2	Kartal	43	Erkek	15 YIL	KE2
3	Kartal	55	Erkek	32 YIL	KE3
4	Kartal	38	Bayan	15 YIL	KB4
5	Maltepe	39	Bayan	15 YIL	MB5
6	Maltepe	50	Bayan	23 YIL	MB6
7	Maltepe	60	Erkek	39 YIL	ME7
8	Kadıköy	56	Bayan	29 YIL	KdB8
9	Kadıköy	36	Bayan	13 YIL	KdB9
10	Kadıköy	41	Bayan	16 YIL	KdB10
11	Kadıköy	49	Erkek	23 YIL	KdE11
12	Sultanbeyli	37	Bayan	12 YIL	SB12

13	Sultanbeyli	53	Erkek	23 YIL	SE13
14	Sultanbeyli	36	Bayan	11 YIL	SB14
15	Sultanbeyli	39	Bayan	18 YIL	SB15
16	Sultanbeyli	33	Bayan	11 YIL	SB16
17	Sultanbeyli	40	Bayan	18 YIL	SB17
18	Sultanbeyli	37	Erkek	15 YIL	SE18

Yaş değişimleri bakımından araştırmanın başında bir sınır belirlenmemiştir. Ortaya çıkan yaş aralığı bütünüyle tesadüfidir. Fakat çalışma esnasında mümkün olduğunca 10 yıl ve üzeri meslekte geçen süreye dikkat edildiği için, yaş değişimi çok da farklı olmamıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğı ile yapılan görüşmelerde kullanılmak üzere sorular hazırlanmaktadır. Sorular görüşülecek olan kişiye aynı sırayla sorulur, ancak görüşülen kişinin görüşme esnasında soruları istediğı şekilde yanıtlamasına izin verilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Katılımcıların görüşlerini almak oldukça zordur çünkü katılımcıların bilinçaltında kalıplaşmış değer yargıları, yasal ya da ideolojik zorluk ve sınırlar bireylerin açıkça görüşlerini belirtmekten çekinmelerine neden olabilir. Kültürü düzenleyen ve çoğunlukla gizli kalan bu kontrol mekanizmaları bireyin düşüncelerini açıkça ifade etmesine engel olabilmektedir (Arıkan, 2018).

Görüşme anketten daha esnek bir yapıdadır. Ankette konuyla ilgili bir soru yanlış yorumlanır ise; durumu düzeltmek için yapılabilecek şeyler sınırlıdır. Fakat görüşmede sorular anlaşılmadığında yeniden ifade edilerek ya da konunun yanıtının anlamını açıklamak için başka sorular da sorulabilir. Görüşme ve anket sözel raporların geçerliliğini sağlasalar da, görüşmelerde geçerliliği sorgulamada daha fazla değerlendirme fırsatı vardır. Görüşmeci, yalnızca cevaplayanın söylediklerini değil, aynı zamanda nasıl söylediğini de gözlemleyecek durumdadır (Cook vd., 1951).

İnsan yaşamında, görüşmenin, önemli ve bir o kadar da eski bir yeri vardır. Görüşme, bireylerin, çeşitli konulardaki bilgi, düşünce, tutum ve davranışları ile bunların olası nedenlerinin öğrenilmesinde en kestirme yoldur. Görüşmede verilen kaydedilmesi, görüşmecinin sorumluluğunda olan bir şeydir. Bu amaçla görüşmeci görüşme anında notlar tutabilir ; özet bilgi niteliğinde anında notlar alabilir , ya da ses kayıt cihazları kullanabilir. Bu yaklaşımlardan hangisinin izleneceği görüşme konusuna, kaynak kişilerin tutumuna ve olanaklara bağlıdır (Karasar, 2008).

Bu bağlamda, yarı yapılandırılmış görüşme formundaki birinci bölüm kişisel verilere yönelik soruları içerirken, ikinci bölüm görüşmecilerin ritüel değişimlerine ait düşüncelerini belirlemeye yönelik sorulardan oluşmaktadır. Görüşme formları hazırlanırken önce konuya ilişkin literatür doğrultusunda araştırmacı tarafından hazırlanan sorular ortaya çıkmış ve ilkökul sınıf öğretmenleri ve uzman kişilerin görüşleri alınarak, eklenecek ve ya çıkarılacak sorular tekrardan belirlenmiştir. Daha sonra alanında uzman kişilerden de görüş alınarak yeniden düzenleme yapılmış, noktalama yanlışları ve anlam bozuklukları düzeltilip, görüşme formları görüşme yapmak için hazır hale getirilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formları araştırmacının kendisi tarafından bizzat okullarda görüşmeye gidilerek uygulanmıştır. Görüşmeye gidilmeden önce örnekleme alınan okullarda çalışan öğretmenler ile telefon aracılığı ile randevu alınmış ve verilen randevuya uygun olarak görüşme saati ve yerinde görüşülmüştür. Görüşmelerde araştırmayla ilgili 8 ana soru sorulmuş, aynı zamanda 2 tane de alt soru yer almış olup, toplamda 10 soru sorulmuştur. İlkokul öğretmenlerinin görüşme esnasında rızaları alınarak sesleri kayıt altına alınmış ve kaydedilen veriler yazıya aktarılmıştır. Sesinin kaydedilmesini istemeyen diğer katılımcıların görüşleri ise not alınarak yazıya aktarılmıştır. Görüşme öncesinde görüşmelerin yaklaşık 30 dakika süreceği tahmini konusunda bilgi verilmiştir. Görüşmeler 10 ile 25 dakika arasında yapılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Betimsel analize göre veriler, daha önce belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analizde görüşülen bireylerin görüşlerini yansıtmak amacıyla, doğrudan alıntılara yer verilir. Amaç elde edilen bulguları, düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde okuyucuya aktarmaktır. Betimsel analizde elde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel yaklaşımla fark edilemeyen temalar bu analiz sonucunda keşfedilebilir (Yıldırım ve şimşek, 2016).

Analizler için ilk olarak görüşmeler sırasında alınan notlardan da yararlanılarak; alınan ses kayıtları çözümlenmiş ve metin haline getirilmiştir. Çözümleme yapılması için ses kayıtları öncelikle görüşme yapılan kişilere gönderilerek dinletilmiş, onay vermelerinin ardından ses kayıtları farklı araştırmacı tarafından ikinci kez dinlenmiş ve yapılan çözümleme kontrol edilmiştir. Not alınarak yapılan görüşmeler de dahil edilerek tüm görüşmeler yazılı metne aktarılmıştır.

Araştırmada ne gibi gruplamaların oluştuğunu belirleme için açık kodlama kullanılmıştır. Sonra bu gruplamalardan alt kodlamalar yapılmıştır. Analiz edilen verilerde söylenenler ve söylemek istenilenler gruplandırılmıştır. Gruplandırma tamamlandıktan sonra elde edilen veriler, belirlenen temalar doğrultusunda çalışmanın bulguları şeklinde sunulmuştur. Ayrıca katılımcıların düşüncelerini belirtirken, bazı görüşler yorum yapılmadan direkt alınmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

İlkokullarda eğitim ritüellerinin değişimine ilişkin ilkökul öğretmenleri ile yapılan görüşmeler neticesinde, öncelikle katılımcı görüşleri incelenmiş, ilgili literatüre dayalı olarak gruplanmış, böylece katılımcı görüşlerine göre sınılandırılmış okul ritüelleri olarak 6 başlık altında toplanarak, tablo haline getirilmiştir. Bu başlıklar şu şekildedir:

1. Birleştirici Ritüeller
2. Ayrıştırıcı Ritüeller
3. Geçiş Ritüelleri
4. Başlangıç Ritüelleri
5. Bitiş Ritüelleri
6. Değişim Var mı?

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde öncelikle “ Gözlemlediğiniz kadarıyla okullar okul genelinde öğrencileri birleştirmek için ne tür ritüeller uyguluyorlar ?” gibi ritüellerle ilgili durumu betimleyen sorular sorulmuştur. Katılımcılar bu sorulara cevap olarak örnekler vermişlerdir. Aşağıdaki tabloda ilkökullarda görülen ritüeller katılımcı görüşleri doğrultusunda ritüel türlerine göre sınıflandırılarak bir tablo içerisinde sunulmaktadır.

Katılımcıların törenlerde yabancı müziklerin kullanımının artması, etkinliklerin benzeşmesi, tören sürelerinin kısalması ve kutlama zamanlarında esneklik, bando takımı ve geçit törenlerinin kaldırılması, andımızın kaldırılması, veli katılımlarının artması konularında belirttiği görüşler bir araya getirilerek “Ritüellerinin Değişimine İlişkin Görüşler” kategorisi altında toplanmış ve tablo haline getirilmiştir.

Araştırmanın bulguları, Okul Ritüelleri ve Ritüellerin Değişimine İlişkin Görüşler şeklinde iki ana başlıkta ele alınmıştır.

TABLO 2. Katılımcı Görüşlerine Göre Sınıflandırılmış Okul Ritüelleri

	Birleştirici	Ayrıştırıcı	Geçiş	Başlangıç	Bitiş	Değişim Var mı?
Milli Bayram Törenleri	X	X				X
Belirli Günler ve Haftalardaki Anma ve Kutlamalar	X					
Bayrak Törenleri	X		X			
Sınıf Kuralları	X	X				X
Okul Kuralları	X	X				X
Sosyal Etkinlikler	X	X				X
Uyum Haftası			X	X		X
Okuma Bayramı		X	X	X		X
Mezuniyet Töreni			X		X	X
İstiklal Marşı	X			X	X	
Selamlaşma				X		
Vedalaşma					X	
Okul Forması	X	X		X	X	X
Günlük Kıyafet		X			X	
Tören Kıyafetleri	X					X

Okul Arması	X	X				
Okul Flaması		X				
Okul Marşı	X	X				

Katılımcılar okul ritüellerini birleştirici, ayrıştırıcı, geçiş, başlangıç-bitiş sınıflandırmalarından hareketle değişimin olup olmadığını da belirterek, aynı anda birçok sınıflandırma içerisine de dahil etmişlerdir. Tablodaki okul ritüellerine ilişkin bulgular, aşağıda sırayla açıklanmıştır.

4.1. Okul Ritüelleri

Katılımcı öğretmenler genel manada okul ritüellerini; millete ait olgularda birleştirici, bireyleri öne çıkaran ve otoriter olgularda ayrıştırıcı, durum değişimi yaşatanları geçiş, zamansal değişim yaşandığında ise başlangıç ve bitiş, bunların dışında değişime ilişkin olguları da değişimin varlık ve yokluğuna göre algılayıp, görüşmeler esnasında ifade etmişlerdir.

4.1.1. Resmi Törenler ve Kutlamalar

Katılımcı öğretmenler; toplu halde yapılan tören ve etkinliklerin, birleştirici unsurlar olduğunu belirtmişlerdir. Yapılan görüşmelerde milli birlik ve beraberlik ve milli bilinç olguları özellikle dile getirilmiştir. Devlet ideolojileri ve millete ait algıların, toplumu bütünleştirici yönü katılımcılar tarafından özellikle vurgulanmıştır.

Katılımcılar müfredat sınav sistemine dayalı olduğu için, öğrencileri bir araya getirirken, resmi törenler ve kutlamalardan yararlandıklarını belirtmişlerdir.

“...Müfredatımız doğrultusunda çocuklara daha fazla bir şeyler vermemiz, sınav sistemine dayalı bir eğitim sistemimiz olduğu için, biz de bunu gezilerle, sosyal etkinliklerle, önemli törenler, bayramlar gibi önemli günlere onları dahil ederek, birleştirerek sağlamaya çalışıyoruz (KE3).”

Törenlerde birlik sağlanması ve öğrencilerin tören coşkusunu yaşaması için, bu etkinliklere tüm öğrencilerin katılımlarının sağlanması gerektiğini ifade etmişlerdir.

“Törenlerde birlik ve beraberliği sağlamak için, bu gibi etkinliklere tüm öğrencilerin katılımlarının sağlanması ve bu duyguyu onlara yaşatmak (ME7).”

Resmi tören ve kutlamaların eski dönemlerde daha coşkulu ve kalabalık olduğunu söylemişlerdir. Günümüzde okulu ayrıştırıcı bir durum olduğundan bahsetmişlerdir.

“Geçmişte tören kutlamaları daha coşkulu ve katılımın daha fazla olduğu programlardı. Biz de okul olarak bunu yaşatmak için çaba harcıyoruz. Birlikte hareket edince geçmişteki programlardan, çok da farklı olmuyor (KdB10).”

Katılımcıların görüşleri genel manada resmi tören ve kutlamaları bir araya getirme ve milli bilinç için gerekli bir unsur olarak birleştirici olarak algıladıklarını bize göstermektedir. Ancak bazı okullarda geçmişteki kalabalık ve coşkulu kutlamalar yapılması tercih edildiğinden, aynı anda ayrıştırıcılık özelliği olduğu da ortaya çıkmaktadır.

4.1.2. Belirli Günler ve Haftalardaki Anma ve Kutlamalar

Bu etkinlikler her yılın belirli günlerinde ve her günün ayrı bir anlam ve önem içermesiyle yapılmasından ötürü, rutin yapılan etkinlikler içerisinde olduğundan katılımcılar tarafından birleştirici ritüeller tanımına dahil edilmiştir.

Okul genelinde öğrencileri birleştirmek için, belirli günler ve haftalarda etkinlikler yaptıklarını söylemişlerdir.

“...Belirli günler ve haftalarda yaptığımız etkinlikler, bence okul genelinde öğrencileri birleştirmek için yapılan uygulamalardan birisidir (SB12).”

Belirli günlerde sınıflarda yapılan etkinliklerin, birleştirici ritüeller ayrımına dahil olduğunu ifade edilmiştir.

“...Yine belirli günlerde sınıfların kendine ait oluşturdukları etkinlikler var. Bunları da bence birleştirici ritüel olarak adlandırabiliriz (KdB9).”

Belirli Günler ve Haftaların ele aldığı konuya yönelik olarak, bir pano hazırlanarak, bir şiir okunarak ya da şarkıyla ifade edildiği belirtilmiştir. Yapılan bu çalışmalar, ortak his, hareket ve eylemleri bildirmektedir.

4.1.3. Bayrak Törenleri

Bayrak törenleri; saygı duruşu ve İstiklal Marşı ile bir bütün halinde, milli bayram törenlerinde uygulanan bir geçiş ritüeli olarak belirtilmiştir. Bayrak törenleri bize zamansal geçişi ifade ettiği söylenmiştir. Ayrıca milli duyguları gelecek nesillere aktarmada ve milli birliği sağlamada önemli olduğu ifade edilmiştir.

Bayrak törenlerinin milli duyguları gelecek nesillere aktarması açısından önemli olduğu söylenmiştir.

“Bayrak töreni milli birlik ve beraberliği sağlaması açısından ve bu duyguların gelecek nesillere aktarılması açısından önem arz ediyor (SB14).”

Bayrak törenlerinin milli birlikteliği sağlamak açısından, önemli olduğu belirtilmiştir.

“...bayrak töreni veya buna benzer ritüeller bizim milli olarak birlikte olmamızı sağlayan törenler olduğu için, önemli olduğunu düşünüyorum. (KE1).”

Bayrak törenleri, birlik sağladığından birleştirici ve zamansal geçişi ifade ettiğinde geçiş etkisi de olduğu şeklinde katılımcılar tarafından algılanmaktadır. Katılımcı öğretmenler, öğrencilerin bayrak törenlerini toplumsal yaşama saygı noktasında olumlu yönde algıladıklarını söylemişlerdir.

4.1.4. Sınıf Kuralları

Öğretmen sınıfa girdiğinde öğrencilerin ayağa kalkması ve öğretmenlerine saygı göstermeleri, katılımcılar tarafından sınıf içerisinde öğrencileri birleştirdiği şeklinde ifade edilmiştir.

Parmak kaldırma ve ayağa kalkma gibi sınıf kurallarını ritüel olarak düşündüklerini söylemişlerdir.

“Mesela her sınıfın kendine ait kurallar bütünü vardır. Bunları ritüel olarak algılayabiliriz. Bunun dışında parmak kaldırma var yine bir ritüel. Öğretmen gelince birliğin oluşması için ayağa kalkma var. Bunları da bence ritüel olarak adlandırabiliriz (SB12).”

Bir görüşmeci ise; öğretmen ya da idareci geldiğinde öğrencilerin ayağa kalkmalarının öğrenci dikkatini dağıttığını ve saygı göstermek için bunun yapılmasını gereksiz bulduğunu düşündüğünü söylemiştir.

“Değişen zamana bağlı olarak bazı ritüeller değişebilir, bunun da doğru olduğunu düşünüyorum. Mesela öğretmen veya idareci sınıfa girdiğinde öğrencilerin ayağa kalkmasının aslında çok gerekli bir ritüel olmadığını düşünüyorum. Çocukların dikkatini dağıttığı için çokta gerekli olmadığını düşünüyorum, öğrenciler ayağa kalkmadan da saygılarını gösterebilirler. Aklıma gelen bu kadar (SB14).”

Sınıftaki kurallar, öğretmen öğrenci arasındaki otorite farkını ortaya çıkarır. Sınıf içerisinde parmak kaldırıp söz alarak konuşma kuralı, öğrenciyi diğer arkadaşlarından ayırıştıran bir olgudur. Bu yüzden birleştirici etkileri olduğu söylene de ayırıştırmacı ve negatif bir durum olarak algılandığını görebiliyoruz.

4.1.5. Okul Kuralları

Okul içinde kendilerini diğer okullardan ayırıştırmak için yapılan ritüeller sorusuna genel anlamda okul kuralları cevabı verilmiştir. Günümüzde her okulun sosyal medyadaki gelişim ve teknolojik değişim ile kendi içerisinde kurallar koyduğunu ve bunları ritüel haline getirerek her yıl, her ay veya her gün belli zamanlarda, belli kurallarla uygulamaya devam ettikleri anlaşılmaktadır.

Bir katılımcı okulu öne çıkarmak için yapılan pilav günü gibi etkinliklerin, okulunu diğer okullardan ayırıştıran bir unsur olduğunu söylemiştir.

“Bazı okullarda geleneksel kutlamalar yapılıyor işte pilav günü gibi. Farklı farklı etkinlikler yapılıyor. Bunlar ayrıştırıcı ritüeller diye düşünüyorum. (SE13).”

Diğer bir katılımcı ise; okul kurallarının okul içerisinde birleştirici olmasının yanında, okul dışında ayrıştırıcı yönünün olduğunu ifade etmiştir.

“Her okul kendine göre kurallar koyuyor ve buna göre hareket ediyor tabii ki kendi içinde birleştirici bir ritüel oluyor bu diğer okullara baktığımız zaman da ayrıştırıcı bir ritüel olarak söyleyebiliriz bunu (SB16).”

Alınan cevaplar değerlendirildiğinde; eskiden okul kurallarının kesinlikle değiştirilemez oldukları ve okullar genelinde aynı kuralların konulduğu görüşü ortaya çıkmaktadır. Günümüzde ilkokullarda uygulanan kurallar ise; daha serbest kurallar olmasının yanı sıra, bu kuralların okulu öne çıkartıcı ve rekabetçi bir yapıya dayalı olduğunu söyleyebiliriz. Okul kuralları için kullanılan ifadelerden, olumlu ve olumsuz yönlerde değerlendirildiğini çıkarabiliriz.

4.1.6. Sosyal Etkinlikler

Mahalli kurtuluş günlerinde veya okulun ismi ile bağdaştırılan özel günlerin kutlanması, okul kültürü içerisinde bir okula ait olan etkinlikler yapılması özel kutlamalardır. Bir okulda bahar bayramı coşkuyla kutlanırken, bir diğer okulda daha az etkinlik yapılıyor. Bu etkinliklerin okulları birbirinden ayırıştıran etkinlikler olduğunu görüyoruz.

Yapılan görüşmelerde bu kutlamaların ayırıştırmasına yönelik alınan cevaplarda katılımcılar, geçmişte daha uzun tutulan okul kutlamalarının öğretmenlerin ya da idarecilerin isteğine bırakıldığı belirtilmiştir.

“Kendi okulumuza kutlama yapıyoruz. Yaptığımız kutlamalar daha çok okula has bir yapıya büründü. Kutlamanın süresi bize bırakılabiliyor. Bazen iki saatlik kutlama yapılırken, yöneticinin isteğiyle bu kutlamalar yarım saate düşürebiliyor ya da sadece panolarda süslemelerle geliştirilebiliyor. Bunun gibi örneklerle kutlamaların okullara has bir yapıya büründüğünü düşünüyorum. (SB14).”

Katılımcı öğretmenler özel kutlamalara örnek verirken; okul gezileri, okul piknikleri, pilav günü gibi kutlamaların yanı sıra sosyal etkinlikler ve yarışmalar yapıldığını belirtmişlerdir. Okul takımları kurularak yapılan sportif faaliyetlerin okulu diğer okullardan ayırtıran ve okul öğrencileri arasında birliği artıran bir olgu olduğunu belirtmişlerdir.

“Sosyal Etkinlikler günümüzde oldukça fazla kullanılıyor. Özel gün kutlamaları, yarışmalar geçmişten günümüze değişimler. Okul takımları da çocukları birleştirici, hem aidiyet duygusunu, hem de sosyal olarak birbirlerine yakınlaşmasını da sağlıyor kurum kültürü açısından da okul takımları hani birlik ve beraberliği arttırıyor diyebilirim (SB17).”

Spor etkinliklerinde ise okul takımları kurularak sportif etkinlikler yapılıyor olması, beden terbiyesi anlamında olumlu bir ayırıcı ritüel olarak karşımıza çıkmıştır. Çağımızın en büyük sorunlarından olan bencillik olgusunun okul takımları ve sportif etkinliklerle olumlu yönlere teşvik edildiği anlaşılmaktadır. Diğer yanda ise; yarışma tarzı etkinliklerin rekabet ve hırs algısını ortaya çıkardığı ve ayırıcı yönünün olumsuz tarafından biri olduğunu anlayabiliyoruz. Genelde ayırıcı ritüel uygulamaların olumsuz tarafından daha çok ileriye taşımak, farklı olmak şeklinde olumlu algılarla ortaya çıktığını görebiliyoruz.

4.1.7. Uyum Haftası

Uyum haftası ilkokullarda anasınıfı ve 1. Sınıfların okula uyumları için diğer sınıflardan önce okula başlayıp, uyum sağlamaları için yapılan bir uygulamadır. Bu uygulama her yıl gün olarak değiştirilmekte ve farklı sınıf başlangıçlarında da uygulanmaya devam edilmektedir. Anasınıfı ve 1. Sınıf öğrencilerinden farklı olarak, ortaokul ve liseye başlanan öğrenciler için de uygulanılmaktadır.

Okul başlangıcından 1 hafta ya da 2 gün önce yapılan, öğrencilerin okula alışma programı olan uyum haftası programının, geçiş ritüeli olduğu algısı katılımcı öğretmenler tarafından sıkça ifaden edilen bir olgudur.

“Geçiş ritüellerin başında bir ilkokul olduğumuz için şunu söyleyebilirim uyum haftası gibi geçiş ritüelleri olabilir. Diğer ritüeller bence okullarda çok farklılık göstermiyor (SE18).”

Öğrencilerin okul kültürüne uyum sağlamaları için yapılan uyum haftası programı, öğretmenler tarafından yapılması gereken bir uygulama olarak algılanmaktadır.

“Burada okul kültürü var yani işte kurum olduğu için burası. Okul kültürüne uyum, bir kuruma ait bir ritüel bu. Bence kurum kültürünü çocuklara şimdiden yerleştirmek için önemli bir geçiş ritüeli (KB4).”

İlk kez uygulandığında 5 gün yapılan bu program, 2019-2020 Eğitim-Öğretim yılında Perşembe ve Cuma günü olarak iki gün şeklinde uygulandı. Katılımcılar uyum haftasının gün sayısının değişmesini, olumsuz olarak algılamaktadır. Bu programın ritüel olarak algılanması konusunda kararsız kalınması, yapılma zamanı okul başlangıcından önce olsa da, uygulandığı gün sayısında değişimlerin olmasından kaynaklanmaktadır. Ancak uyum haftası programının içeriğinden çoğu katılımcı bahsetmemiştir.

4.1.8. Okuma Bayramı

Okuma bayramı sosyal geçişi ifade eden bir olgu olarak özgüven sağlaması ve bireysel gelişim açısından gerekli olduğu düşünülürken, okumaya geçemeyenler öğrencilerin de törene katıldıkları için üzüntü yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Okuma geçemeyen öğrenciler için olumsuz bir psikolojik durumun oluşabileceği belirtilmiştir.

“... Okuma bayramının şöyle bir olumsuz tarafının olabileceğini düşünüyorum. Aynı sınıf içinde etkinliğe tüm öğrencilerin katıldığı bir etkinlik ama birinci sınıfların ortalama otuz öğrencinin bulunduğu bir birinci sınıfın okuma bayramında genelde 25 tane öğrenci – 26 tane öğrenci okumaya geçmiş ama geriye kalan 2-3 tane öğrenci okumaya geçmemiş gibi bir durum oluşabiliyor bu o geriye kalan okumaya geçmeyen öğrencilerde olumsuz bir psikolojik yapı oluşturabilir.”

Okuma bayramının, tüm öğrencilerin okumaya geçtiği zaman yapılması gerekliliğine vurgu yapılarak, öğrencinin bireysel gelişimi için olumlu bulunduğu söylenmiştir.

“Okuma bayramı şöyle söyleyebiliriz öğrencinin birey olarak bireysel gelişiminin bir basamak atladığı farkındalığını sağlar Bayrak törenleri de tabii ki biraz önce söylediğim gibi birlik ve beraberlik duygularını toplumsal yaşama saygı bilincini oluşturur. Okuma bayramında şu ayrıntı önemli tüm öğrencilerin okumaya geçtiği zaman okuma bayramı yapılmalı yoksa okumaya geçemeyen çocuklar için olumsuz bir durum oluşabilir (SB16).”

Katılımcılar okumaya geçen öğrencilerinin okuma bayramlarını özgüven ve başarının verdiği mutlulukla olumlu yönde algıladıklarını, okumaya geçemeyen çocuklar toplu tören nedeniyle bu etkinliğe katıldığı zaman ise; psikolojik yönden üzüntü yaşayarak, bu geçiş ritüelini okumaya geçememeleri nedeniyle olumsuz algıladıklarını ifade etmişlerdir.

4.1.9. Mezuniyet Töreni

Mezuniyet törenleri; temel eğitime ait olan ilkokullarda yalnızca son sınıflarında değil, her sınıfın yılsonunda uygulanan, bir sınıfın bitirilip diğerine geçme ritüeli olduğu görülmektedir.

Mezuniyet törenlerinin yalnızca üniversitelerde yapılmasından farklı olarak, anasınıflarında ilkokula geçiş için yapılan törenler olduğu belirtilmiştir.

“Mezuniyet törenleri hani geçmişte çok fazla olmayan üniversitelerde varken şimdi anasınıflarında bile mezuniyet törenleri yapılabiliyor o bile bir değişim bence (SB17).”

Katılımcılar ilkokul 4. Sınıftan ortaokula geçişte mezuniyet töreni yapılmasını olumlu algılanmaktadır. Yılsonu gösterileri ile birlikte yapılan bu törenlerden, özellikle sosyo-ekonomik anlamda daha dezavantajlı ilçeler olduğu varsayılan, Kartal ve Sultanbeyli ilçelerinde görev yapan öğretmenler, velilerin ekonomik yönden zorladığını ifade etmişlerdir. Kadıköy ve Maltepe ilçelerinde görev yapan öğretmenler ise; bu törenlerin velilerin okulu benimsemeleri için gerekli olduğunu, her yıl yapılması gerektiği görüşünde birleşmektedirler.

4.1.10. İstiklal Marşı

İstiklal Marşı bağımsızlık sembolümüz olarak, geçmişten günümüze milli değerlerimizi aktaran ve kesinlikle uygulanması ve değişmemesi gereken bir ritüel olduğu katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

Katılımcı öğretmenler, İstiklal Marşının tarihimizi yeni nesile ilettiğini ve öğrencilerin haftaya bu duyguyla başlamalarının gerekli olduğunu ifade etmişlerdir.

“Ülkenin kurulması çekilen sıkıntılar görev alındığında yapılan uygulamalar çocuklar üzerinde geçmişimizi hiçbir zaman unutmamaları haftaya başlarken bu duygular içinde başlamaları okullarındaki derslerindeki başarıyı artırmaları geçmişimizi unutmadan, geleceğe güvenle bakmamızı sağlayacak ritüellerden olduğunu düşünüyorum (SE18).”

Katılımcılardan birisi ilkokul 1 ve 2 nci sınıflarında öğrenim görmeye devam eden öğrencilerin, yapılan İstiklal marşı törenlerini olumlu algıladığını ve bu törenlerin başlangıç bitiş zamanı açısından farkındalık oluşturduğunu ifade etmiştir.

“Genel manada şöyle söyleyeyim çocuk için ilkokullarda birinci ve ikinci sınıf öğrencisi için eğlenceli bir tören gibi oluyor. Hep birlikte aşağıya iniyorlar sıra oluyorlar. Bir şeyler okumaya başlanıyor. Belki tam olarak kavrayamıyor olayın önemini. Ama pazartesi günü sabahleyin biliyor ki İstiklal Marşı var hepimiz o saatte orada olacağız. Her gün geç kalan çocuk bile o gün geç kalmadan bir hevesle okula koşu koşu İstiklal Marşı törenine yetişmeye çalışıyor. Yine cuma günleri için de Oh! Hafta bitti, rahatladık! Bugün tatile gireceğiz. Burada tören belirleyici olabiliyor çünkü birinci sınıf öğrencileri böyle tam somut düşünemedikleri için, bunlar hem başlangıç hem de bitiş olarak çocuklarda farklı bir bakış açısı oluyor. Yapılmalı, birliktelik açısından da önemli diye düşünüyorum ben (SB15).”

Milletimizin geçmişini anlatan İstiklal Marşımızın okullarda söylenmesi gurur verici olarak algılanmaktadır. Bu uygulamanın eskiden şiir şeklinde okunup, daha sonra müzik eşliğinde söylenen bir marş olmasından katılımcılar bahsetmemiştir. İstiklal Marşı töreninin resmi bayramlardaki Bayrak Töreniyle karıştırılması nedeniyle, bu konuda az ve kısa cevap alındığı düşünülmüştür. Bu durum ritüellerin çok yönlü oluşunu bize göstermektedir.

4.1.11. Selamlaşma

Selamlaşma jest ve mimiklerle ortaya çıkan davranış olarak rutin yapılan davranışlar olarak tanımladığımız, ritüel alanı içinde olduğu belirtilmiştir. Selamlaşma ifadelerinin güven, iletişimi başlatma içerisinde yer aldığı ifade edilmiştir.

Merhaba gibi selamlaşma kelimelerinin, karşılıklı güven aşıladığı söylenmiştir.

“Bizde şöyle bir tabir vardır tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır derler bu anlamda bir insanla ilk defa karşılaştığınızda bir merhaba kelimesinin bile aslında bir anlamı vardır normalde. Biz böyle klasikleşmiş sadece merhaba olarak kullanabiliriz ama merhaba ben sana güveniyorum veya sen bana güven benden sıkıntı olmaz anlamındadır (KE1).”

Günaydın kelimesinin kullanımı ile ilgili soruya cevaben karşılıklı saygı ve samimiyet duygularını güçlendirir denilmiştir.

“Birbirlerine karşı saygılı davranmaları ilişkileri güçlendirdiğini bir samimiyet duygusunu hissettiriyor (MB5).”

Günaydın ifadesinin iletişimi başlattığı ve bu ifadenin kullanımının güler yüzle birleştiğinde güne iyi başlama sebebi olduğu ifade edilmiştir.

“Öğrenci ve öğretmen açısından özel bir günaydın kelimesi iletişimin başlangıcı gibi ayrıca selamlaşmak ve güler yüzlü olmak güne iyi başlamaları için iyi bir sebep oluyor (KdB10).”

Selamlaşma için kullanılan baş hareketleri ve gülümseme ile birlikte söylenen kelimelerin iletişimi güçlendirdiği ve samimiyeti artırdığı, karşılıklı güven duygusu oluşturduğu ve bu gibi ifadelerin değerler eğitimi için okullarda yer aldığı görülmüştür.

4.1.12. Vedalaşma

İnsan ilişkilerinin olmazsa olmazı olarak sayılan konuşma, vücut hareketleri ile birleştiğinde sözlerin anlamını pekiştirmektedir. Rutin günlük ritüeller kapsamında yer alan ve el sallama hareketi ile birleştiğinde anlam kazanan veda ifadeleri, olumlu sosyal ilişkiler olarak belirtilmiştir.

İyi tatiller kelimesinin kullanımının hafta sonu planlarını hatırlatarak, rahatlığı belirttiği söylenmiştir.

“...Yine iyi tatiller de insanlara hafta sonunu hatırlatıyor. Hafta sonundaki rahatlığı ders dışı planlarını hatırlattığı için olumlu olduğunu düşünüyorum (SB12).”

İyi tatiller, iyi akşamlar gibi söylemlerin çocuğu sosyalleştirdiği, saat algılarını oluşturması açısından gerekli ve olumlu görüldüğü ifade edilmiştir.

“...Ya da iyi günler iyi akşamlar. O yüzden bunlar gerçekten önemli kelimeler bence. Biz değerler eğitimine çok fazla önem veren bir okuluz özellikle bu sihirli sözcükleri sınıf kapılarına ve koridorlara asıyoruz ki çocukların birbirleri ile iletişimini kuvvetlenmesi açısından gerekli. Yine gün hafta saat algılarının oturtulması açısından da önemli ama en büyük artısı şu çocuk iletişimi öğreniyor, sosyalleşmeyi öğreniyor. Bu yüzden bunların daha da fazla çoğaltılarak kullanılması gerektiğini düşünüyorum (SB15).”

Toplumda olumsuz algı oluşturan veda ifadelerinin, hafta sonu planlarını ya da iyi akşamlar ifadesinin okul dışına çıkmayı hatırlatarak psikolojik yönden öğrenciyi rahatlatan bir okul ritüeli olarak görüldüğü ortaya çıkmıştır.

4.1.13. Okul Forması

Okul forması giyilmesi konusunda katılımcılar, bu konuyu çok farklı algıladıklarına dair, birçok görüş ifade etmişlerdir. Genellikle okulun içinde öğrencileri birleştirirken, okul dışında diğer okul öğrencilerden ayırdığını söylemişlerdir. Maddi yetersizliklerin bulunduğu semtlerde çalışan öğretmenler, formanın gerekli olduğunu ancak biraz daha uygun fiyatlara satılması gerektiğini söylemişlerdir. Yüksek gelire sahip olan semtlerde çalışan öğretmenler ise; serbest kıyafet uygulamasının güzel olduğunu ve velilerin de isteği olduğu için uygulamayı desteklediklerini belirtmişlerdir.

Okul kıyafetlerinin eski önlükler gibi, tek tip olması gerektiğini söylemişlerdir. Fakir-zengin ayrımını gösterdiği için bunun gerekliliğini ifade etmişlerdir.

“Bence eskisi daha iyiydi. Tüm okullarda tek tip olmalı. Yani öğrenci A okulunda da B okulunda aynı olmalı şimdi bir bakıyorsunuz A okulunda farklı bir kıyafet B okulunda farklı bir kıyafet. Bazı okullar daha lüks, daha pahalı, daha gösterişli kıyafetleri tercih edebilirken; fakir semtlerdeki biraz daha düşük gelire yönelik şeyler olunca fark ediliyor. Tek tip olmalı. (KE3).”

Okula ait kıyafetlerin çocuklarda öğrenci oldukları bilincini diri tutması ve maddi açıdan farklılık olmadığı için derslerine yoğunlaştıkları görüşünü bildirmişlerdir.

“Hiç kuşkusuz birlik ruhunu ve aidiyet duygusunu geliştirir çocuklar da öğrenci olduğu bilincini diri tutarak sadece derslerine konsantre olmalarını ve ilgisinin marka kıyafet gibi düşüncelere kaymamasını sağlar başarıyı artıran daha doğrusu destekleyen bir uygulama (SB16).”

Okul bazında tek renk belirlenerek, o okulun kıyafetinin kendine has olmasının olumlu olacağını belirtmişlerdir.

“Yani, kıyafet birlikteliği olsaydı eğer, yani hani mesela işte maviyi giyenler işte bu okuldalar belli ya da yani işte bu okul mesela mavi giyiyor, yan okul kırmızı giyiyor. Kırmızı giyenler o okula gidiyor, maviler bu okulda gibi bir farklılık olabilirdi (KB4).”

Verilen cevaplardan yola çıkılarak: okul forması uygulamasının gerekli olduğu, güvenlik açısından önemli olduğu, uygun olan renklerin seçilmesi gerekliliği, okullarda serbest kıyafet uygulamasının ise okula aidiyet açısından olumsuz algılandığı ortaya çıkmıştır.

4.1.14. Günlük Kıyafet

Günlük kıyafetler okulun bittiğini belirtir, zamansal anlamda fark sağladığı için sembolik ritüel alanına girer yorumları alınmıştır.

Okullarında serbest kıyafet olan öğretmenler; bir üst formanın (tişört veya uzun kollu vb.) okul arması dikildiğinde forma olarak algılandığını belirtmişlerdir.

“Okul ortamında forma ile dışında sivil denilen kıyafetlerle olunması öğrenci de okul saatlerinin farkına varması açısından iyi olduğunu düşünüyorum (KdE11).”

Günlük kıyafet konusunda öğretmenlerin de okula gelirken, uygun kıyafetler giymeleri gerektiği; kuralcı ve otoriter olan eski sisteme dönülüp, bu konuya kısıtlanma getirilmesi gerektiği söylenmiştir.

“Hani değişmemesi gereken tek tip kıyafet diyoruz ama belki öğretmenlerde bu en azından bu kadar serbest olmasa kıyafet. Serbestlik evet kişisel haklara ve özgürlüğe kısıtlama getirmeden yine tek tip olmadan ama öğretmen olduğunu en azından belli edecek kıyafetlere devam edilse. Yani değişmesi gereken bunu söyleyebilirim. Yani bu kadar serbestleşmemeli diye düşünüyorum (SB17).”

Günlük kıyafetin bazı okullarda okul formasının yerine giyilen kıyafetler olarak algılandığı ve bir üst forma altına giyilen pantolon renginin dahi farklı olmaması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bazı öğretmenler ise; günlük kıyafetlerin giyilmesinin, özellikle küçük yaş grubundaki öğrenciler için okul saatleri bittiğini ifade ettiği görüşünü savunmuşlardır. Öğretmen kıyafetleri de bu başlık altında değerlendirildiğinde; tüm serbest(günlük) kıyafet uygulamalarının kontrollü şekilde olması gerektiğini bize göstermektedir.

4.1.15. Tören Kıyafetleri

Tören kıyafetlerinin, Milli Bayram törenleri arasında farklılık oluşturduğu ve özellikle 23 Nisan Dünya çocuklarına hitap eden bir bayram olması dolayısıyla bu bayramda modern dans kıyafetlerinin tercih edilmesinin gerekli olduğu söylendi.

Törenlerde yapılan gösterilerde kullanılan kıyafetlerin, göstericiler için birleştirici ve onları diğer öğrencilerden ayırıştırıcı bir yön olduğunu belirtmişlerdir.

“Hmm güzel bir soru bu. Kültürümüze ait kıyafetler seçildikçe bunu doğru buluyorum. Yabancı müziklerin ve yabancı kültüre ait olan modern dans kıyafetlerinin 23 Nisan’da evet ama 29 Ekim ya da bir diğer kutlamalarda doğru bulmuyorum. 29 Ekim Cumhuriyet bayramlarında Tük Bayraklı tişört giyilmesini çok doğru bir uygulama diye düşünüyorum. Mesela 10 Kasım anma programı için siyah kıyafetlere yer verilmesi gerekli diye düşünüyorum. Kutlamalarda milli kültürü daha çok ön plana çıkaran hani yöresel kıyafetlerin ya da o gösterilerin ön plana çıkarılmasının daha doğru olacağını düşünüyorum. Milli kültürü öğrencilerimizin anlaması adına gerekli (SB17).”

Yapılan törenlerde ya da törensel etkinliklerde; günün anlam ve önemine uygun renk ve model tercih edilmesi gerektiği, bunun kutlama ya da anma algısını belirtmesi açısından önemli olduğunu bize göstermektedir.

4.1.16. Okul Arması

Serbest kıyafet kullanan bir okul bile olsa, okul arması kullanımının gerekli olduğu söylenmiş, okula aidiyet açısından gerekli bir uygulama olduğu belirtilmiştir. Kıyafete takılan okul logosu ve isminin bulunduğu arma figürü okullardaki sembolik ritüeller içerisine dahil edilmiştir.

Okul armalarının farklı kıyafetlerin okul arası ayrımı yapmada olduğu gibi, öğrenci okulunu tespit etmede biz yardımcı olduğu söylenmiştir.

“Yani öğrenci A okulunda da B okulunda aynı olmalı şimdi bir bakıyorsunuz A okulunda farklı bir kıyafet B okulunda farklı bir kıyafet. Bu yüzden öğrencinin hangi okulda olduğunu arması ile birlikte öğreniyorsun (KE3).”

Okul logosunun okul ismi ile birlikte kullanarak arma haline getirildiği ve okul formalarına sabitlendiği belirtilmiştir.

“Mesela bizim okulumuzda okulumuzun kendi logosunu öğrencilerimiz formaların üzerine yapıştırıyorlar ya da dikeyyorlar (SB14).

Okul armalarının okula aitlik belirtmek için gerekli olduğu ve okul içindeki öğrencileri birleştirmede kullanımının şart olduğu görülmektedir.

4.1.17. Okul Flaması

Törenlerde kullanılan okul flamalarının okulun kimliği olduğu belirtildi. Bu unsurların okul kültürü içerisinde aidiyet belirttiğini ve kullanılmasının velilerin okulu benimsemeleri açısından gerekli olduğu konuşuldu.

Okulların törenlerde kullandığı flamaların ayırıştırıcı olduğu belirtilmiştir.

“Mesela karşılaştığımızda dışarıda karşılaştığımızda hangi okula gittiğini çocuğun bundan anlıyoruz renginden ya da armasından anlıyoruz. Bazı okullarda flamalar da kullanılıyor. Ayırştırmak için bunları kullanıyoruz sanırım (SB17).”

Flamalar eski bir uygulama olarak algılsalar da, okullara gelen kutlama törenleri ile ilgili resmi yazılarında idarecilerin, okullarına ait bayrak ve flamalar ile törenlere katılmaları gerektiği belirtilmektedir. Bu da bize okulun kimliğini belirttiği için arma ve flama kullanılmasının gerekli ve olumlu bir durum olduğunu ifade eder.

4.1.18. Okul Marşı

Okul marşını, törenlerde okulu öne çıkarıcı bir unsur olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Söylenen okul marşının geçmişten günümüze değin kültürel aktarımda bulunduğu ve samimi bir duygu ifadesi olduğunu belirtmişlerdir.

“Onun dışında bazı okullarda okul marşları var bizim okulun bir marşı yok şu an için ama olmasını isterdim aslında. Bu da birleştirici bir ritüel olarak ifade edilebilir (SB14)”

İlkokullarda eskiden piknik gibi okul dışı gezilere giderken söylenen marşları hala hatırladıklarından, okul marşının olmasının okul içi olumlu bir hava uyandıracığından bahsedenler de olmuştur. Okula ait yazılan bu marşların, okul isimlerine uygun olarak tarihte yaşanan olayları belirtmesi gerekliliği de ortaya çıkmıştır.

4.2. Ritüellerin Değişimine İlişkin Görüşler

Katılımcıların törenlerde yabancı müziklerin kullanımının artması, etkinliklerin benzeşmesi, tören sürelerinin kısalması ve kutlama zamanlarında esneklik, bando takımı ve geçit törenlerinin kaldırılması, andımızın kaldırılması, veli katılımlarının artması konularında belirttiği görüşler bir araya getirilerek “Ritüellerinin Değişimine İlişkin Görüşler” kategorisi altında toplanmıştır.

Tablo 3. Ritüel Değişimlerine İlişkin Kategoriler ve Kodlar

Kategoriler	Kodlar
Törenlerde Yabancı Müziklerin Kullanımının Artması	İçerik Değişimi
Etkinliklerin Benzeşmesi	
Tören Sürelerinin Kısalması	Yapısal Değişim
Kutlama Zamanlarında Esneklik	
Etkinliklerinin Ölçeğinin Küçülmesi	
Veli Katılımlarının Artması	
Andımızın Kaldırılması	Militarist Öğelerin Azalması
Bando Takımı ve Geçit Törenlerinin Kaldırılması	

Tabloda ele alınan durumların farklı yönlerinin olması, katılımcılar arasında keskin görüş ayrımlarının yaşanmasına sebep olmuştur. Değişim zaman isteyen ve kaçınılmaz olan bir olaydır. Fakat aynı zamanda kabul edilmesi zor ve zaman alan bir durumdur.

4.2.1. Törenlerde Yabancı Müziklerin Kullanımının Artması

İlkokullarda özellikle 23 Nisan dünya çocuklarına armağan edilen bir bayram olduğundan, yabancı müziklerin kullanılması tercih edilen bir durumdur. Yalnız 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı törenlerinde yabancı müzik kullanılmasının uygun olmadığı ve milli bilince yönelik marşlarla kutlama yapılması gerektiği belirtilmiştir. Tören müziklerinin sadece hareketi artırıcı olmasından faydalanılması, diğer tören etkinliklerinde ulusal müziklerin kullanılması gerektiği söylenmiştir.

“Okullarda tören müziklerinin milli bilince yönelik olması, yabancı müziklerinin sadece coşku amaçlı müziklerinin kullanılması iyi olabilir. Onun dışında ulusal şarkı ve marşlarımızın kullanılması bence daha doğru (KdB8).”

Hareketli ve yabancı dans müziklerinin 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramında coşkuyu ve hareketi artırması için kullanılması olumlu algılanmakta ve 23 Nisan Çocuk Bayramında da yabancı müziklerin kullanılabilceği algısının yanı sıra yerli müzik kullanımının daha iyi olacağı görüşü ortaya çıkmaktadır. Tören müziklerinin ise yabancı müzikler olmaması gerekliliği ve daha çok yerli ve sözleri gösteri için uygun, ahlaki değerleri taşıyan müziklere yer verilmesi gerektiğinden bahsedilmiştir.

4.2.2. Etkinliklerin Benzeşmesi

Günümüzde okul etkinliklerin birbirine benzemesinin geçmişe göre daha fazla olduğunu görüyoruz. Bu olay ritüellerin uygulanma şeklini değiştirdiği gibi, yayılmalarını da sağlayan bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun dışında taklit etmenin, eğitimde geçmişten beri Türk geleneğinde yer alması nedeniyle, sosyal medyayı çok yararlı bulanlar olmuştur. Sosyal medyadan öğrenilerek, yapılan etkinliklerin çeşitlendiği ile ilgili algılara sahip katılımcılar da mevcuttur.

Okulların sosyal medya aracılığı ile yapılan etkinliklerin videolarını görerek, birbirlerinin aynısı ya da benzer etkinliklerin yapıldığı söylenmiştir.

“Bir okul, diğer okulda ne yapıldığını internet ortamında ve ya sosyal medya aracılığı ile görebiliyor ve aynı şeyleri kutlayabiliyorlar. Teknolojik gelişmelere baktığımızda nizam düzen anlamında kutlamalarda eskiye göre biraz daha serbestlik olduğunu gözlemliyorum. (KdB8).

Etkinliklerinin okullar arası benzerliklerin aynı ifadelerle dile getirilmesinden dolayı, bu aşamada fazla sayıda örnek verilmemiştir. Ancak alınan yorumlara baktığımızda olumlu anlamda okulların birbirini örnek alınarak etkinliklerini benzer halde kutladıkları görülmektedir.

4.2.3. Tören Sürelerinin Kısılması

Kutlama süreleri eski dönemlerde militer sistemin baskısı ile kurallı ve uzun süren, öğrencilerin saatlerce ayakta beklediği statlarda yapılan törenler olmaktan çıkıp; günümüzde demokrasinin olumlu yönlerinin kullanılmasıyla öğrenci merkezli eğitim sisteminde kısa ve okul bazında yapılan törenler haline gelmiştir.

Zamanla değişen ihtiyaçlar nedeniyle, otoriter idarecilerin ya da öğretmenlerin isteği ile kutlama sürelerinin kısaldığı ifade edilmiştir.

“Kutlamanın süresi yine bize bırakılabiliyor. Bazen iki saatlik kutlama yapılırken atıyorum yöneticinin isteğiyle bu kutlamalar yarım saate düşürebiliyor ya da sadece panolarda süslemelerle geçiştirilebiliyor. Bunun gibi okullara has bir yapıya büründüğünü düşünüyorum. Zamanın ihtiyaçlarından kaynaklı olarak doğal olarak bir değişim oldu. Bu gibi şeylerden bahsedebiliriz (SB14).”

Geçmişte statlarda tüm okulların bir araya gelip topluca kutladığı milli bayramlara süre uzunluğu, katı kuralları ve militarist öğelerin çokça uygulandığı törenler olmalarına rağmen katılım oranının fazla olması bu konuda mecbur bırakılmalarının bir sonucudur. Günümüzde Milli Bayram tören kutlamaları sadece gösteriye katılan öğrencilerin ve ailelerinin katılımı ile okul sınırları içerisinde ve kısa süren törenler olarak kutlanılmaya devam edilmektedir.

4.2.4. Kutlama Zamanlarında Esneklik

Etkinlerin okul bazında bile olsa daha coşkulu ve fazla sayıda katılımı anlamlı olabileceği algılanmaktadır. Günümüzde insanların tören günlerini tatil olarak algıladıkları belirtilmiştir.

Yapılan etkinlikler yüzeysel ve medyatik olarak yapıldığı için, amacının birleştirmekten çok okulu öne çıkarmak için yapıldığı ifade edilmiştir.

“Mesleğimizin ilk yıllarında gene stadyumlarda olmasa bile okullarda gösteriler hazırladık bugün hazırlanıyor ama daha yavan daha bir yüzeysel daha bir medyatik hazırlanıyor bugün. Yani nasıl söyleyeyim önceden halka ve işin aslına uygun kutlamalar ve törenler olurdu. Bugün biraz daha medyatik biraz daha göze girme batma amacıyla yapılıyor artık (KE3).”

Geçmişteki törenlerin kalabalık olduğundan coşkulu olurdu, artık tatil gibi değerlendiriyorlar şeklinde ifade edilmiştir.

“ Geçmişte yapılan bayram törenlerimizi daha kalabalık bir katılım olurdu Bu da törenlerin daha coşkulu geçmesini sağlardı. Ancak günümüzde insanlarımız bu günleri tatil gibi değerlendirmeye başladı okul olarak törenlere oldukça emek veriyor ve katılımı artırmak için çalışıyoruz (KdE11).”

Yarım günlük milli bayram tatillerinde ve bayram günleri hafta sonuna denk geldiğinde, okullarda bir gün önce ya da bir gün sonra tören yapıldığından bahsedilmiştir.

“İlkokullardaki ritüeller bizim bundan 25 yıl öncesi ilkokul okuduğumuz dönemle kıyasladığımızda daha keskin ritüeller vardı. Özellikle törenler 23 Nisan, 29 Ekim ve benzeri törenler kesinlikle gününde kutlanır, saati bellidir. Çocuklar askeri nizamla mutlaka sıralarına girerler. Yapılacak etkinlikler günler öncesinden defalarca prova alınır gibi çalışmalar vardı ama bunlar bu dönemde biraz daha esnemiş durumda. Mesela 29 Ekim törenini 29 Ekim'in öncesi gün yarım gün tatil olduğu için o yarım günlük tatilde kutlayabiliyor bir kısım okullar (KE1).”

Etkinliklerin okul bazında yapılmasının, okul içinde olumlu olduğunu görülse de, eskiden kalabalıkla yapılan kutlamaların ve coşkunun kalmadığı ve insanların tören günlerini tatil gibi değerlendirdikleri ortaya çıkmıştır.

4.2.5. Etkinliklerin Ölçeğinin Küçülmesi

Eski törenlerin ilçelerde yapılarak, belli okulların katılımı sağlandığı söylenmekte, günümüzde ise sade törenlerde okullarda kutlamalar yapıldığı belirtilmektedir.

“Mesela eskiden ilçe genelinde toplu törenler yapılıyordu. Her okuldan belirli etkinliklerle katılıyorlardı ama şimdi okullarda yapılıyor ve okullarda yapılanlar da daha sade oluyor artık. Eskisi gibi çok renkli değil tabii (KB4).”

Yapılan etkinlerin ölçeğinin küçülerek okul bazında kutlamalar yapıldığı görülmüş ve bu uygulamanın eski törenlerdeki kalabalığı ve coşkuyu hissettirmedeği görülmektedir.

4.2.6. Veli Katılımlarının Artması

Velinin katılımıyla eski varlıkların devam ettiği, geçmiş olayların sürdürülmeye devam edildiği belirtilmiştir. Aynı zamanda veli katılımlarının ritüelleri artırdığını, her geçen gün yeni bir kutlama çeşidinin de eğitime velilerin katılımı sayesinde dahil edildiği söylenmektedir.

Ritüel değişimlerinde velilerin eğitim faaliyetlerine daha çok katılım sağladığı ve katılımların fazlalığının müdahale olarak algılandığı ifade edilmiştir.

“Değişimler derken en çok dikkatimi çeken, önceden velilerin eğitim-öğretime katkısı bu kadar yokken günümüzde eğitim- öğretimde ve eğitim faaliyetlerine çok fazla katıldıklarını görüyorum hatta bazen gereğinden fazla olabiliyor bu katılımları, müdahale şeklinde olabiliyor. (SB17).

Velilerin eğitimle ilgili birçok şeyden haberdar olduklarını söyleyerek eğitimin içerisinde yer almasından rahatsız olduklarını ve bu durumun eğitim düzeninde bozulmaya sebep olduğunu söylenmiştir.

“Mesleğimin ilk yıllarında yani bundan yaklaşık 32. Yıl öncesinde başladığımda eğitim öğretim genelde öğrenci odaklıydı yani veli çok olayın içerisinde değildi veli çocuğunu getirir eğitime okula öğretmene teslim ederdi. O zamanki müfredatta neler varsa yani yönetmelikte ne ise o şekilde devam ederdi. Ama bu zaman içerisinde gerek şartlardan gerek ülkelerin kendi önlerini açma düşüncesinden ya da farklı nedenlerden de olabilir veliyi daha çok kattık bizim ülkemizde özellikle. Ama ben eski bir öğretmen olarak şunu söyleyebilirim veli ne kadar işin içerisine girdi ise eğitimizde o kadar bir bozulma oldu çünkü velilerimiz çok şey bildiğini zannediyor (KE3).”

Okul kıyafetlerinin seçiminde velilerin ortak görüşünün alınması ve kıyafet renklerinin bu şekilde belirlenmesinin daha doğru olacağı belirtilmiştir.

“Kıyafetler oluşturulurken velilerin ortak görüşünün olması ve renklerin buna göre seçilmesini daha doğru buluyorum (SB14).”

Katılımcıların görüşlerini incelediğimizde; velilerin okullarda müdahalesinin artması ile ritüel uygulamalarının arttığı, buna ek olarak eğitime fazla müdahale edilmesi sebebiyle veli katılımdan rahatsız oldukları, karar durumlarında ise veli görüşlerin alınmasının gerekli olduğunu görmekteyiz.

4.2.7. Andımızın Kaldırılması

Bu konuda en çok dikkat çeken taraf, bu konuda soru sorulmamasına rağmen, katılımcılar tarafından ritüel değişimine verilen cevaplarda andımızın kaldırılması uygulamasının söylenmiş olmasıdır.

Katılımcı öğretmenler; öğrencilik ve öğretmenlik hayatında boyunca uygulanan, okullarda sabahları andımızın okunması uygulamasının, en büyük ritüel değişim olduğunu ifade etmişlerdir.

“Andımızın kaldırılması en büyük değişiklik diye düşünüyorum. Kendi öğrenciliğimizde de öğretmenliğe başladığımızda da andımız vardı. Yaklaşık 6 yıldır herhalde yok öyle hatırlıyorum (KB4).”

Eskiden okula başlama ritüeli olarak andımızın söylendiğinden bahsedilmiştir.

“Şimdi ben mesleğe başladığımda andımızı okuturduk Tüm çocuklar hep birlikte sıra olurduk. Andımız bizim okula başlama ritüelimizdi. Ancak son zamanlarda bu kaldırıldı (SB12).”

Andımızın okunması uygulamasının, sabahları bir araya gelmek için geri getirilebileceğini söylemişlerdir.

“Okulda yapılanlardan değişmesini istediğim bir ritüel yok. Sadece sabahları bir araya gelmek adına andımız geri getirilebilir diye düşünüyorum (KdB10).”

İfadelerden de anlaşılacağı üzere; bu konu uzun yıllar tartışılmış olup, günümüzde uygulanmasının gerekli olduğu ya da uygulanmasının kaldırılmasının yerinde bir karar olduğunu düşünenlerin neredeyse eşit sayıda olduğu görüşü ortaya çıkmaktadır.

4.2.8. Bando Takımı ve Geçit Törenlerinin Kaldırılması

Geçmiş dönemlerde milli bayram denildiğinde halk oyunları ekibi ve folklor akla gelirdi. Geçit törenleri ise törenlerin vazgeçilmez unsuruydu.

Bando takımları eşliğinde yapılan törenlerin geçmiş yıllarda okul dışına taşarak, mahallerde de bando eşliğinde bayram kutlaması yapıldığı söylenmiştir.

“Eskiden milli bayram kutlamalarında bando takımı olurdu mutlaka. Her okulda ve o bando takımı eşliğinde yürüyüş yapardık. Belli bir kilometre kendi sokağımızı ya da mahallemizi turladık, fakat şimdi bu kalktı böyle bir şey uygulama yok (SB14).”

Törenlerin eskisi gibi uzun süreli olması ve bando takımı geçit töreni şeklinde yapılması gerektiğini düşünenler oldukça fazla sayıdadır. Bunun yanı sıra tören kutlamalarının günümüzdeki gibi uygulanıp, milli bayramlardan sonra akşamları mahalle ve okul çevrelerinde geçit törenlerine devam edilmesi isteği katılımcı görüşlerinden anlaşılmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın bulgularına ve sonuçlarına yer verilerek, araştırma konusu ile ilgili uygulamaya yönelik ve araştırmacılara yönelik öneriler yer almaktadır.

5.1. Tartışma

Ritüel konusu oldukça karmaşık ve detaylı olduğundan, görüşmeler sırasında ritüelin ne olduğunu ifade etme ve ayrıştırmada zorluklar yaşanmıştır. Görüşme esnasında katılımcılar, ritüel kelimesini ifade ederken oldukça zorluk çekmişlerdir. Fakat soruları cevaplarken, aynı soruya ait cevapta birden fazla defa ritüel ifadesini kullanan katılımcılar olduğu belirlenmiştir. Sorulan soruları cevaplarken katılımcılar, zaman kazanmak ve düşünmek için soruları tekrar etmişlerdir. Ritüel kelimesinin anlamını sözlükten bakarak ritüelin dini tören ve ayin anlamında olduğunu, okulla bağlantı kuramadıklarını ifade eden katılımcılar olmuştur. Bu yüzden bazı katılımcılar görüşmeyi yarıda kesmiş, anlamadıklarını ve anlamlandırdıklarını ifade edemedikleri belirlenmiştir.

Bu araştırmada kullanılan ilkokullardaki eğitim ritüellerinin sınıflandırılması yapılırken, B. Bernstein ve diğerlerinin (1966) birleştirici ayrıştırıcı ritüel ayrımı haricinde; Şişman ve Küçük'ün (2011) "Okul törenleri" adlı kitapta açıkladıkları Başlangıç-Bitiş Ritüelleri ve Geçiş Ritüelleri ayrımları olarak ele alınmış ve değişim var mı görüşünün sorulmasına gerek duyulmuş ve konunun ana teması olan Ritüellerin Değişimine İlişkin Görüşler teması da ayrı bir başlıkta ele alınmıştır. Bu bölümde, önceki bölümlerde yer alan literatür bilgileri ve bulgular yorumlanarak tartışılacak ve öneriler sunulacaktır.

Görüşmelerden elde edilen okul ritüellerine ait bulgular sonucunda, birleştiricilik algısının genelde devlete ve otoriter sisteme ait olgular olduğu ortaya çıkmıştır. Milli birlik ve beraberlik için Milli Bayramlarda yapılan bayrak törenleri, en başta belirtilen birleştiricilik unsuru olmuştur. Belirli günler ve haftalarda yapılan özel kutlamalar ve etkinlikler de birleştirici unsurlara verilen örneklerdendir. Birden çok ritüel sınıflamasına dahil edilen kılık kıyafetlerle ilgili cevaplar ise genelde birleştirici ritüel olarak ele alınmış olmalarıdır.

Sınıf kuralları, okul kuralları ve özel kutlamalar başlıkları altında yorumlanan ayrıştırıcı ritüeller konusunda, öğretmenlerin farklı düşünceleri öne çıkmıştır. Sınıf kuralları içerisinde öğrencilerin öğretmenleri geldiğinde ayağa kalmasına gerek olmadığını ve bunun artık bir saygı unsuru olarak görülmediğini ifade etmişlerdir. Ayrıca sınıf içinde parmak kaldırmanın öğrenciyi ayrıştırma yönü dışında, öğrenciye özgüven kazandırdığı şeklinde yorumlanmıştır. Okul kuralları ile ilgili konuşmalarda ise; okulların sosyal medya sayesinde benzer kurallar koyduklarını, bu yüzden eskisi gibi okulu ayrıştırmadığını ifade etmişlerdir. Son olarak sosyal etkinliklerden bahsedildiğinde ise, okulun adıyla bağlantılı tarihi günlerin yıl dönümlerinde yapılan spor faaliyetleri, piknik, yarışma vs. etkinlikler sayesinde okulların ayrışarak öne çıktığını söylemişlerdir. Ayrıştırıcılığın negatif yönleri değil, pozitif yönleri olan özgüven kazandırma gibi ifadeler öğretmenler tarafından tercih edilerek belirtilmiştir. Bu da bize öğretmenlerin vicdanı yönlerinin olumsuz olayları kabul etmediği, eğitim ile ilgili olan konularda negatif ifadeler kullanmaktan kaçındıklarını göstermektedir.

Geçiş ritüelleri olarak ele alınan; uyum haftası, okuma bayramı ve mezuniyet töreni başlıklarında verilen cevaplar incelendiğinde, bu uygulamalara yönelik olarak; geçiş algısından hareketle birleştirici ve ayrıştırıcı yönleri de vurgulanmaktadır. Uyum haftası programı okul kültürüne uyum sağlamada öğrencilere yardımcı olan bir uygulama sayılarak, olumlu algılanmaktadır. Okuma bayramı ise okumaya geçemeyen öğrencilerin yaşadıkları psikolojik durumlar nedeniyle, olumsuz değerlendirilmiştir. Ancak çocuğu öne çıkarma ve özgüven sağlama gibi olumlu sonuçları da ifade edilmiştir. Bayrak Törenleri; öğretmenler tarafından İstiklal Marşından farklı olarak, topluma saygı ifadesi ile anlamlandırılmıştır. Bunun sebebinin törenlerde yapılan saygı duruşunun ardından, marşımızın söylenmesi olduğu düşünülmektedir.

Mezuniyet törenleri konusunda ise; yapılan maksimum çeşitlilik örneklemesinin sonuçları izlenmiştir. Sosyo-ekonomik anlamda geliri düşük ilçelerdeki öğretmenler; mezuniyet törenlerinde kıyafet alımının velileri zora soktuğunu söylemiştir. Gelir grubu yüksek yerlerde çalışan öğretmenler ise; bu törenlerin yıllonu törenleri gibi her yıl yapılmasının, velilerin okulu benimseyerek sahip çıkmasına neden olduğunu belirtmişlerdir. Aynı konuda iki farklı görüşün ortaya çıkmasının, gelir farklılıklarına göre algıların değiştiğini görmemize neden olmuştur. Sağlam'ın (1997) ritüellerin dramatik özelliklerinin incelenmesi çalışmasında ifade ettiği gibi: “Ritüel, belli bir sorun ya da kriz içerir. Olayın sebebini bilememekten ya da anlamamaktan korkan kişinin şaşkınlığı ritüelin dramatik özelliğini oluşturur. Bu korkuya yönelik olarak insanlar tüm bedenlerini kullanarak taklide dayalı eylem yaparlar” demiştir. Biz de okuma bayramı ve mezuniyet törenlerinde yapılan etkinlikleri bu yönüyle ele alabiliriz. Okumayı öğrenme ve mezun olma gereklerini yere getiren öğrenciler, buna yönelik ritüel etkinliklerle krizi aşarak, öne çıkıp, sosyal statülerini değiştirmektedirler.

Başlangıç-Bitiş Ritüelleri sınıflandırmasında ele alınan İstiklal Marşı töreni ve Günaydın Kelimesi ile Derse Başlama ve İyi Tatiller ifadesinin kullanımı konularında alınan cevaplar değerlendirilmiştir. İstiklal Marşımızın Bayrak Töreni ile karıştırıldığı ortaya çıkmıştır. Bayrak törenleri, İstiklal Marşımızın saygı duruşu ile birlikte Milli Bayramlarda söylenmesidir. Ancak haftanın başlangıç ve bitişini ifade eden İstiklal Marşı töreni, milli bilinci diri tutması ve tarihi bilgilerimizi ileriki kuşaklara aktaran bir metne sahip olması nedeniyle, öğretmenler tarafından olumlu anlamda değerlendirilen bir ritüel olmuştur. Ayrıca haftanın başlangıcı ve bitiş zamanlarında söylenmesi nedeniyle, öğretmenler tarafından zamansal ayrımı küçük sınıflardaki öğrencilere fark ettirdiği söylenmiştir. Bu da ritüellerin çok yönlü algılandığını bize göstermektedir. Selamlaşma ve vedalaşma ifadelerinin kullanımı ise; zamansal anlamından ziyade, katılımcılar tarafından değerler eğitimi konusu dahilinde ve olumlu şekilde algılanmaktadır. Meşeci (2007), İstiklal Marşımızın bağlılık hissi yarattığı için birleştirici ritüel kapsamında olduğunu, jestlerle ifade edilen saygı hareketleri yapılmasını ise ayrıştırıcı ritüeller başlıkları altında incelediğini belirtmektedir. Ancak bu çalışmada bu ritüel ve sembollerin zamansal yönü ve değerlere yönelik kısımları ele alınarak, başlangıç ve bitiş ritüeli olarak okul ritüelleri içerisinde değerlendirme yapılmıştır.

Ritüellerin değişimine ilişkin görüşler ele alındığında ortaya 8 başlık çıkmıştır. Ancak bu araştırmada değişime ilişkin görüşler bu başlıklarla sınırlı değildir. Bu başlıkların her biri ayrı bir araştırma konusu olabilecek kadar detaya sahiptir. Örneğin; Katılımcılar törenlerde yabancı müzik kullanılmasını 23 Nisan törenleri için olumlu bulmuşlardır. Bunun nedeni bu bayramın Atatürk tarafından, Dünya çocuklarına hediye edilmesidir. Etkinliklerin benzeşmesi ile ilişkin yapılan yorumlar incelendiğinde sosyal medya etkisinin görüldüğü bildirilmiştir. Ve özel kutlamaların okullarda birbirinden örnek alınarak olumlu yönde etkisi olduğu söylenmiş, fakat aynı etkinliklerin taklit edilerek aynı müzikler eşliğinde kullanılması eleştirilmiştir. Tören sürelerinin okul bazında yapılması nedeniyle kısılması ve etkinlik zamanlarında esneklik olması, kutlamaların farklı günlerde yapılması nedeniyle eleştirilmiştir. Kutlama günlerinin tatil olarak görüldüğünü söyleyenler kadar, yarım günlük resmi tatillerinde veya hafta sonu kutlanmasının iyi olduğunu söyleyenler olmuştur. Bu değişimler kutlama gününde yapılmadığında, anlamı kalmıyor denilerek olumsuz düşünceler belirtilmiştir. Andımızın kaldırılması ise; sorularda özellikle yer almasa da değişen ritüeller dendiğinde ilk akla gelen uygulama olmuştur. Meşeci (2007), çalışmasında andımız uygulamasındaki değişimleri şöyle açıklamıştır: “And üzerinde yapılan en son değişiklik ise çoğulcu bir anlayış taşımaktadır. Bu değişiklik yabancı uyruklu öğrencilerin Öğrenci Andını söyleme zorunluluğunu kaldırmıştır. Öğrenci Andı bu son değişikle son halini almıştır ve her sabah ilköğretim okullarında söylenmektedir.” Bu çalışmada ise; her sabah okullarda söylenen andımızın tamamen kaldırıldığı, ritüel değişimlerinde katılımcı öğretmenler tarafından belirtilmiştir. Avcı (2016) ise çalışmasında okullarda algılanan örgüt kültürünün yapısının; öğrenci, öğretmen ve yöneticileri direk etkilediğinden bahsetmiştir. Bu çalışmada ise mesleki kıdemleri yüksek olan öğretmenler; bando takımı ve geçit törenlerinin kaldırılmasını coşkuyu azalttığı için, geri gelmesi gereken ritüellerden biridir şeklinde yorumlamışlardır. Okullarda veli katılımlarının artması da ritüel çeşitlerini artırması fikriyle olumlu bulunmuş, ancak aşırı müdahaleden rahatsız olduklarını belirten öğretmenler tarafından eleştirilmiştir. Burada öne çıkan husus ise; öğretmenlerin çalıştığı çevreyle ya da ekonomiye bağlı nedenlerin olmadığı, tamamen kişilik yapıları ve sınıflarındaki velilerin tavırlarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Yani bu çalışmada; değişime ilişkin bazı görüşler yaş ve kıdeme bağlı olarak farklı olmayıp, ortak yorumlar da almıştır.

5.2. Sonuç

- 1) Milli bayramlar için alınan görüşlerde, değiştirilemez olguların varlığı dikkat çekmiştir. Bu tören uygulamaları sonucunda hep ortak noktalar bulunmuş ve ortak görüşler ortaya çıkmıştır. Bu konuda yapılan her şeyin, birlik ve beraberlik amacına yönelik olduğu görülmüştür. Ancak milli bayramlarda evlere ve okullara bayrakların asılması, ay yıldızlı bayrağın göndere çekilmesi ve Cumhuriyet Bayramları ve 23 Nisanlarda bayrakların sallanması ritüellerinden bahseden katılımcı olmamıştır. Bunun nedeninin; yapılan bu törensel etkinlikleri, ritüel olarak düşünmemeleri olduğu çıkarılabilir.
- 2) Belirli günlerle ilgili alınan cevaplarda 15 Temmuz panolarından ve yapılan anma etkinliklerinden bahsedilmemiştir. 15 Temmuz'un yaz tatiline denk gelmesi nedeniyle okulların açıldığı dönemde yapılmasını ifade eden katılımcı olmadığı düşünülmektedir. Bu da katılımcıların bu konuda muhafazakâr olduklarını ve çekinik davrandıklarını göstermektedir.
- 3) Sınıf kurallarının uygulanmasında farklılıkların olduğu, aynı okul içerisinde bile sınıfların ya da öğrencilerin öne çıkarak birbirinden ayrıştıkları görülmüştür. Otorite olan öğretmenin sınıfa girmesiyle ayağa kalkmanın birlik oluşturduğu görüşü söylene de, bu uygulamanın artık saygı unsuru olmadığı sonucu ayrıştırmayı desteklemektedir.
- 4) Okul kuralları noktasında sosyal medyadaki videolar sayesinde, aynı kurallar uygulandığı söylenmiştir. Ancak ritüel olarak belirtmediğimiz okul zilini çalma uygulamasının gürültü kirliliğinin önüne geçmek için uygulanması, görüşmelerde örnek olarak verilmiş ve okulu ayrıştıran bir kural olarak karşımıza çıkmıştır.
- 5) Sosyal etkinlikler dahilindeki özel kutlamaların, okullar arasında farklılık sağladığı söylenmiş. Her okulun kendine has özellikleri olan durumları, anma ya da kutlama olarak uygulamaya devam ettiği görülmüştür.
- 6) Uyum haftası uygulaması üst seviyelerdeki okullarda uygulanması noktasında eleştirilmiş ve okul kültürüne uyum sağlamada gerekli olduğu görülmüştür.
- 7) Sosyal geçişi belirten Okuma bayramı töreni çocuklara özgüven kazandırdığı yönüyle olumlu bulunmakta fakat okumaya geçememiş olan çocukların, okuma

bayramlarına isteksiz katılmaları ve üzüntü yaşamaları nedeniyle, olumsuz yönlerinin de bulunduğu ortaya çıkmaktadır.

- 8) İstiklal Marşının her gün okunması noktasında görüşmeler dışında sohbet edildiğinde, her gün okunmasının aynı hissi ifade etmeyeceği belirtilmiştir. Ancak görüşmeciler ifadelerinden, kesinlikle değişmemesi ve uygulanmaya devam edilmesi gerekli olan bir uygulama olarak görülmektedir.
- 9) Sosyal iletişim ifadesi olan selamlaşma ifadelerinin, zamansal anlamda otoriter ritüellerin dışında, saygı ve sevgi temeline ait iletişim ritüellerini de düşündürdüğü farkına varılmıştır. Sembolik öğelerin de farkında olunmadan kullanıldığı, fakat yeterince önemsendikleri görülmüştür.
- 10) Okul forması ve günlük kıyafet uygulamaları olumlu ve olumsuz pek çok yorum almıştır. Özellikle okul formalarına neredeyse her öğretmen, farklı bir uygulama şekliyle cevap vermiştir. Kurumsal kimliğe ilişkin okul arması, flaması ve okul marşı, birleştirici manada olumlu görüş almıştır.
- 11) Okul koridorlarına Osmanlı padişahlarının resimlerinin asılmasının, sembolik ritüel anlamında dikkat çekmediği görülmüştür. Mevcut iktidar partisinin dini yönlerle yakın olarak yaptığı uygulamalara örnek verilmemiştir. Kuruma ait bir ritüelin olmadığı ve Atatürk'le ilgili pano, etkinlik ve olaylardan örnekler verilmediği görülmüştür.
- 12) Özellikle Cumhuriyet bayramında ulusal müziklerin kullanılması gerektiği vurgulanmıştır. Tören müziklerinin anlamının kutlamalara uygun olması görüşü yaygındır.
- 13) Etkinliklerin benzeşmesinin teknolojiyi yararlı kullanarak, taklit şeklinde olmaması gerektiği görüşlerden anlaşılmıştır.
- 14) Törenlere önem verilerek, zamanında kutlanmasının günün anlamının vurgulanması için gerektiği görülmüştür.
- 15) Etkinliklerin okul bazında veli ve öğrenci katılımını artırılarak yapılmasının, iyi olacağı düşünülmektedir.
- 16) Veli katılımlarının artmasının olumlu yönleri görülerek, uygulamaların düzenlenmesi gerektiği gözlenmiştir.
- 17) Andımızın kaldırılması ile ilgili olarak, her öğretmenin farklı düşüncelere sahip olduğu görülmüştür.

- 18) Bando takımı ve geçit törenlerinin mahallerde coşkuyu artırıcı etkisi olduğu savunulmaktadır.
- 19) Kutlama törenlerindeki alkışlama ritüelinden ve anma törenlerinde alkışlama yapılmamasından ve okullarda yapılan hediyeleşmelerden bahseden katılımcı olmamıştır. Bu konuların ritüel değişimi olarak düşünülmemesinin, bu sonucu ortaya çıkardığı sonucuna varılmıştır.

5.3. Öneriler

Bu bölümde araştırmacılara ve uygulamaya yönelik öneriler bulunmaktadır.

5.3.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- a) Bu araştırmada ilkokullardaki ritüel değişimleri incelenmiştir, aynı araştırma farklı eğitim kademelerine uygulanabilir.
- b) Eğitim ritüelleri alanında özellikle ortaöğretim alanında çok daha fazla ritüel içeriği olduğu, ritüel alanında yapılan diğer araştırmalarda da belirtilmiştir. Bu iki eğitim kurumu arasındaki ritüel uygulamalarındaki farklılıklar karşılaştırılarak, araştırma yapılabilir.
- c) Eğitimde kurumlarındaki ritüel uygulamalarındaki değişimlerin, aile ve çevreye yansımaları öğretmen ve öğrencilerin görüşleri alınarak araştırılabilir.
- d) İlkokullarda uygulanan ritüellerin öğrenci davranışlarına yansımaları konusunda veli görüşleri alınarak, araştırma yapılabilir.
- e) Bu araştırma yalnızca törenlere yönelik olarak değil, tüm ritüel uygulamalara yönelik yapılmıştır. Okul törenlerindeki ait herhangi bir ritüel tek başına (örneğin; alkışlama ritüeli), ayrı bir çalışma olarak ele alınabilir.

5.3.2. Uygulamaya Yönelik Öneriler

- a) Özellikle değerler eğitimini ifade eden sevgi ve saygıyı artırmada katkı sağlayacak ritüeller belirlenmeli ve yeni içerikler eklenerek eğitim programları içerisine dahil edilmelidir.

- b) Okul kültürüne yönelik birleştirici ritüellerin, eğitim kurumlarında uygulanmasına özen gösterilmelidir.
- c) Yöneticiler, kendi kurumlarında görev yapan öğretmenlerin ritüel algılarını analiz etmelidirler.
- d) Velilere yönelik olarak yapılan eğitim ve uygulamalarda milli ve manevi değerler öne çıkarılarak, olumlu algıya sahip olan ritüellere dikkat çekilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akyol, Y. (2009). *Dinsel Ritüeller ve Modern Milliyetçilikte Ritüel İnşası: Şehit Cenazeleri*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Alaylıoğlu, R. O. (1968). *Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü*. İstanbul: Arif Bolat Kitabevi.
- Alğan, B. (2014). *Ortaöğretim Okullarında Uygulanan Ritüellere İlişkin Öğrenci Görüşleri (Ankara İli Mamak İlçesinde Bir Anadolu Lisesi Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Alkan, T. ve Ergil, D. (1980). *Siyaset Psikolojisi ve Yabancılaşma*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Arıkan, A. (2018). *Etnografin El Kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Artun, E. (1993). *Cemal Ritüeli ve Balkanlardaki Varyantları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Arvası, S. A. (2015). *Eğitim Sosyolojisi*. İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.
- Ateş, H., Yıldız, B., ve Yıldız, H. (2012). Herzberg'in Çift Faktör kuramı kamu kurumlarında çalışan öğretmenlerin motivasyon algılarını açıklayabilir mi?: Ampirik bir araştırma. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 7(2), 147-162.
- Avcı, A. (2016). Okul müdürlerinin liderlik stillerinin örgüt kültürüne etkisi. *Değerlendirilmek üzere sunulmuş makale taslağı*.
- Aydın, M. (2014). *Eğitim Yönetimi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Balcı, A. (2001). *Sosyal Bilimlerde Araştırma*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Başaran, İ. E. (1982). *Temel Eğitim ve Yönetimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını No: 112.
- Bernstein, B., Elvin, H., ve Peter, R. (1966). Ritual in education. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London*, 429-437.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak Kılıç, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Celep, C. (2007). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Cook, S. W., Deutsch, M., ve Marie, J. (1951). *Research Methods in Social Relations with Especial Reference to Prejudice*. New York: The Dryden Press.
- Çağlayan, A. (2006). *Geçmişten Günümüze Eğitim Kurumları*. İstanbul: Gülhane Yayınları.
- Çalık, T., ve Kurt, T. (2010). Okul İklimi Ölçeğinin (OIÖ) Geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 35(157), 167-180.
- Çiğdem, Ç. (2009). *İlköğretim Okullarındaki Öğretmenlerin Etkili Okul Müdürü Alguları(Eyüp İlçesi Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Demirci, K. (2013). *Eski Mezopotamya Dinlerine Giriş (Tanrılar, Ritüel, Tapınak)*. İstanbul: Ayışığı Kitapları.
- Duman, B. (2008). *Öğretim İlke ve Yöntemleri (ed. Bilal Duman)*. Maya Akademi Yayınları.
- Durkheim, E. (2016). *Eğitim ve Sosyoloji (çev. Pelin Ergenekon)*. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Edis, A. B. (1938). *Kültür Düsturu*. İstanbul: Resimli Ay Basımevi T.L. Şirketi.
- Eliot, T. S. (1981). *Kültür Üzerine Düşünceler (çev. Sevim Kantarcıoğlu)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Erenel, L. F., ve Ülgen, H. B. (1937). *ilkokul öğretmenlerine DERS ve PLAN ÖRNEKLERİ*. İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitap Evi.
- Goody, J. (2017). *Myth, Ritual and the Oral (Mit, Ritüel ve Söz)*, (çev. Damla Sezgi). İstanbul: Küre Yayınları.
- Gül, S. (2007). *Türklerin Etnik Kökenleri*. İstanbul: Noktakitap Yayınları.
- (2007). *Türklerin Kültür Tarihi*. İstanbul: Noktakitap Yayınları.
- Gürüz, K. (2008). *Yirmi Birinci Yüzyılın Başında Türk Eğitim Sistemi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Güvenç, B. (1970). *Kültür Sorunu*. Ankara: Hacettepe Basımevi.
- (1995). *Türk Kimliği Kültür Tarihinin Kaynakları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- (1997). *Kültürün ABC' si 1. Baskı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- (1999). *İnsan ve Kültür*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Illich, I. (2018). *Okulsuz Toplum* (çev. Mehmet Özey). Ankara: Şule Yayınları (48. Baskı).
- Kant, I. (2014). *Eğitim Üzerine (Ruhun Eğitimi-Ahlaki Eğitim-Pratik Eğitim)* (çev. Ahmet Aydoğan). Say Yayınları.
- Kantek, F. B., ve Altuntaş, U. S. (2010). Okul Kültürü Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 13(4).
- Karaman, K. (2010). "Ritüellerin Toplumsal Etkileri". *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, Y., ve Tatar, T. (2008). *Gelenekten Modernliğe Kalıplaşan Yenilik*. Doğu Yayınları.
- Koca, S. K. (2012). Türk Kültüründe Sembollerin Halkbilimsel İncelenmesi. Sakarya.
- Köktürk, M. (2017). *Toplum ve Kültür*. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- Kutlu, İ. (2013). Rasyoneller ve Ritüeller, Yüksek Lisans Tezi. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Levi-Strauss, C. (1997). *İrk, Tarih ve Kültür* (çev. Haldun Bayrı). İstanbul: Metis Yayınları.
- Meşeci, F. (2007). Cumhuriyet Sonrası Türk Eğitim Sisteminde Ritüeller: Kuramsal Bir Çalışma. Doktora Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- (2016). *Eğitim Ritüelleri*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Mora, N. (2011). *Kültürlerarası İletişim Bağlamında İnsana Dair Duygular ve Ritüeller*. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Mürtezaoğlu, S. (2012). Kültürel Belleğin Ritüel Yoluyla Kuruluşu. *Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi*, 344-350.
- Narmanlıoğlu, H. (2011). "Ritüel İletişimin Biyolojik Nesnesi: Hapşırık". N. Mora içinde, *Kültürlerarası İletişim Bağlamında İnsana Dair Duygular ve Ritüeller*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Oktay, A., ve Polat Unutkan, Ö. (2007). *İlköğretim Çağına Genel Bir Bakış*. Morpa Yayıncılık.
- Ozankaya, Ö. (1986). *Toplumbilim*. Ankara: Tekin Yayınevi.

- Özkan, A. R. (2003). *Dinlerde Kurban Kültü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özmen, N. (2015). *Edirne Romanlarında Geçiş Ritüelleri ve Din*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Öztürk, H. (1993). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Hatiboğlu Yayınları.
- Russell, B. (1984). *Eğitim Üzerine (çev. Nail Bezel)*. İstanbul: Say Dağıtım.
- Sağlam, T. (1997). Eğitimde drama ve Türk çocuklarının ritüel nitelikli Oyunlarının eğitimde drama kullanımı. Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Sarıdede, U., ve Arslan, Y. (2012). *Pre-service Teachers' Perceptions About Rituals in Educatin and Rituals' Functions*. Procedia Social and Behavioral Sciences: www.sciencedirect.com adresinden alındı
- Schechner, R. (2015). *Ritüelin Geleceği (Kültür ve Performans Üzerine Yazılar) (çev. Zeynep Ertan)*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Seyrek, A. M. (2018). *Sosyoloji Sözlüğü*. İstanbul: Yediveren Yayınları.
- Sezgin, F., Receptoğlu, E., Yıldırım, K., Bayrakçı, M., Koşar, D., Kılınç, A. Ç., ve Koşar, S. (2014). *Okul Kültürü*. (N. Güçlü, Dü.) Ankara: Pegem Akademi.
- Şişman, M. (2002). *Eğitimde Mükemmellik Arayışı 'Etkili Okullar'*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- (2010). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- vd. (2011). *Okul Törenleri: Ritüel Yeri Olarak Okul*. Ankara: Pegem Akademi.
- Tezcan, M. (1996). *Kültürel Antropoloji*. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.
- (1997). *Eğitim Sosyolojisi (II. Baskı)*. Ankara: Kendi yayını.
- Turner, V. (2018). *Ritüeller- Yapı ve Anti Yapı (The Ritual Process-Structure and Anti Structure-1966), (çev. Nur Küçük)*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Wells, C. (1993). *Sosyal Antropoloji Açısından İNSAN ve DÜNYASI (çev. Erzen Onur)*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Wikinson, K. (2010). *Semboller ve İşaretler (çev. Seda Toksoy)*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde NİTEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Yılmaz, Y. (2014). Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri Üzerine Tespitler. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi*, 3(9), 117-136.

Yüksel, M. (1997). *Sosyoloji (Sağlık Meslek Liseleri)*. Ankara: Hatiboğlu Yayınevi.

EKLER

EK-1 Öğretmen Görüşme Formu

Merhaba. İsmim Serap TETİK KORKMAZ. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri ana bilim dalı yüksek lisans öğrencisiyim. İlkokul öğretmenlerinin ilkokullarda eğitim ritüellerinin değişimine ilişkin görüşleriyle ilgili bir araştırma yapıyorum. Bu konuda vereceğiniz bilgilerin önemli olduğunu düşünüyorum. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Ritüel, kültürel alan içerisinde yer alan, kültürün değişik yönlerini ifade etmek ve güçlendirmek üzere kullanılan törensel etkinliklerdir. Ritüellerin genellikle ayin ile aynı anlamda kullanıldığı yerler de olduğundan dolayı yabancı literatürden Türkçeye çevrilişinde bazı zorluklar vardır. Fakat günümüz uygulamalarında ayin ve tören anlamlarının dışında rutin yapılan davranışlar olarak nitelendirilmektedir.

Ritüel çeşitlerinden kısaca bahsetmek gerekirse milli bayram ve törenler birlik ve beraberlik duygularını pekiştirdiğinden birleştirici, okul ikliminde parmak kaldırma gibi bireyin ve otoritenin ön planda olduğu uygulamalar ayrıştırıcı ritüel olarak sınıflandırılabilir. Bir olaydan diğerine geçişte kullanılan okuma bayramı bir geçiş ritüeli olarak sınıflandırılırken İstiklal Marşı bir başlangıç ritüeli olarak sınıflandırılır.

Eskiden devlet okullarında giyilen mavi ve siyah önlük özel okul-devlet okul ayrımı yapılması açısından okullar arası ayrıştırıcı bir ritüelken; günümüzde devlet okullarında da forma giyilmesi her okulun kendi içerisinde birleştirici ritüel, diğer okullarla kıyaslama yapıldığında ayrıştırıcı ritüel olarak tanımlanmaktadır.

Görüşmeye geçmeden önce, araştırmada görüşmemizin siz izin verirseniz isminiz verilerek, izin vermezseniz isminiz yerine takma isim kullanılarak ya da isminizin şifrelenerek kullanılacağını belirtmek isterim. Başlamadan önce sormak istediğiniz sorunuz ya da belirtmek istediğiniz bir düşünceniz var mı?

Konuşmalarımızın kaydedilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz? Görüşme sonunda silinmesini istediğiniz bazı kısımları söylebiliriz.

Görüşmemizin yaklaşık yarım saat süreceğini tahmin ediyorum. İzin verirseniz sorulara başlamak istiyorum.

A-KİMLİK BİLGİLERİ

- 1- Sizi biraz tanıyabilir miyiz? Yaşınız, eğitiminiz ve mesleki deneyiminiz gibi konulardan kısaca bahsedebilir misiniz?

B-GÖRÜŞME SORULARI

Bundan sonraki soruları kurumunuzdaki uygulamaları göz önüne alarak cevaplamanızı rica ediyorum.

- 1- İlkokullardaki ritüellerde ne tür değişimler görüyorsunuz?
- 2- Gözlemlediğiniz kadarıyla okullar okul genelinde öğrencileri birleştirmek için ne tür birleştirici ritüeller uyguluyorlar?
- 3- Gözlemlediğiniz kadarıyla okullar kendilerini diğer okullardan ayırtırmak için ne gibi ayırtıcı ritüeller uyguluyorlar?
- 4- Milli bayram tören kutlamalarında geçmişten günümüze ne tür değişimler gözlüyorsunuz?
- 5- İlkokullarda, sosyal geçişi belirten “Okuma Bayramı” ve zamansal geçişi belirten “Bayrak Töreni”, gibi geçiş ritüellerinin öğrenciler tarafından nasıl algılanıyor ?
- 6- Okullarda farklı renk ve modeldeki formaları kıyafet ritüelleri açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?
  - 6.1. Okul içi ve okul dışı kıyafet uygulamaları değerlendirildiğinde nasıl algılanmaktadır?
- 7- Sınıf içi uygulamalarda güne başlangıç ritüeli olan “Günaydın” ve haftanın bitiş ritüeli olan “İyi Tatiller” kelimelerinin gözlemlediğiniz kadarı ile ne şekilde algılanmaktadır?
- 8- Tüm bu saydığımız ritüel uygulamaları haricinde bahsetmek istediğiniz bir ritüel var mıdır?
  - 8.1. Kesinlikle değişmeli ya da değişmemesi gerekli dediğiniz ritüeller nelerdir?

EK-2 İstanbul Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğü İzin Yazısı

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-20-E.23022973

21/11/2019

Konu : Anket ve Araştırma İzin Talebi.

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) İstanbul Sabahattin Üniversitesi'nin 06.11.2019 tarihli ve 4950 sayılı yazısı.
b) Bakanlığımızın 22.08.2017 tarih ve 12607291/ 2017/25 No'lu genelgesi.
c) Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma ve Anket Komisyonunun 19.11.2019 tarihli tutanağı.

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Serap TETİK KORKMAZ'ın "İlkokulda Eğitim Ritüellerinin Değişimine İlişkin Öğretmen Görüşleri" konulu tezi kapsamında, ilimiz Maltepe, Kadıköy, Kartal ve Sultanbeyli ilçelerinde bulunan ilkokullarda; anket uygulama istemi hakkındaki ilgi (a) yazı ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarınıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüz rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek:

- 1- Genelge.
- 2- Komisyon Tutanağı.

OLUR
21/11/2019

Dr. Hasan Hüseyin CAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Millî Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İnan Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meh.gov.tr

Bilgi İçin Aydın BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 384 34 00-3628

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meh.gov.tr> adresinden 9f3a-90a4-31c9-9604-ae52 kodu ile teyit edilebilir.

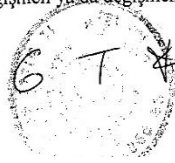
A-KİMLİK BİLGİLERİ

1. Sizi biraz tanıyabilir miyiz? Yaşınız, eğitiminiz ve mesleki deneyiminiz gibi konulardan kısaca bahsedebilir misiniz?

B-GÖRÜŞME SORULARI

Bundan sonraki soruları kurumunuzdaki uygulamaları göz önüne alarak cevaplamanızı rica ediyorum.

- 1- İlkokullardaki ritüellerde ne tür değişimler görüyorsunuz?
- 2- Gözlemediğiniz kadıyla okullar okul genelinde öğrencileri birleştirmek için ne tür birleştirici ritüeller uyguluyorlar ?
- 3- Gözlemediğiniz kadıyla okullar kendilerini diğer okullardan ayırtırmak için ne gibi ayırtıcı ritüeller uyguluyorlar?
- 4- Milli bayram tören kutlamalarında geçmişten günümüze ne gibi tür değişimler gözlünüzünüz?
- 5- İlkokullarda, sosyal geçişi belirten “Okuma Bayramı” ve zamansal geçişi belirten “Bayrak Töreni”, gibi geçiş ritüellerinin öğrenciler üzerinde ne tür etkileri olabilir?
- 6- Okullarda farklı renk ve modeldeki formaları kıyafet ritüelleri açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?
6.1. Okul içi ve okul dışı kıyafet uygulamaları değerlendirildiğinde birleştirici-ayrıştıncı ne gibi etkileri olabilir?
- 7- Sınıf içi uygulamalarda güne başlangıç ritüeli olan “Günaydın” ve haftanın bitiş ritüeli olan “İyi Tatiller” kelimelerinin gözlemediğiniz kadarı ile ne gibi etkilerini görüyorsunuz?
- 8- Tüm bu saydığımız ritüel uygulamaları haricinde bahsetmek istediğiniz bir ritüel var mıdır?
8.1. Kesinlikle değişmeli ya da değişmemesi gerekli dediğiniz ritüeller nelerdir?

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Serap TETİK KORKMAZ

Doğum Yeri: Bursa

Doğum Tarihi: 29/05/1988

İletişim E- posta adresi: seraptetik@hotmail.com

A. EĞİTİM

Lise: Ertuğrul Gazi Anadolu Lisesi (2005)

Lisans: Uludağ Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümü (2009)

Anadolu Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü (2017)

Atatürk Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümü (2018)

Yüksek Lisans: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bölümü (2017-Halen)

B. MESLEKİ DENEYİM

2009-2017: Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Öğretmenliği

2017 Eylül-2019 Ekim: Sultanbeyli Nene Hatun İlkokulu Müdür Yardımcısı

2019 Halen: Beykoz Kaynarca Anaokulu Okul Müdürü